

شورا

عدد ۵

مارت ۱ = سنه ۱۹۱۷

محرری: رضا الدین بن فخر الدین

«ناشری: م. ساکر دم. ذاکر دبیگلر»

مندرجہ سی

فقیہلر نظرندہ ربا۔

موسی جارالله۔

دینلر حقندہ نظریات۔

امام سرورالدین بن مفتاح الدین۔

ایوالوتسیہ حقندہ

ملاحظہ۔

ہرام بیک دولتشاہ اوغلی۔

املا مسئلہ سی۔

قاش توزہ تہ توزہ تہ

کوز چغارو۔

ابرامیم آچورین۔

آلتی شہر تاریخندن

بر پارچہ۔

نوشیروان یاوشف۔

«دین در ساری» نہ تنقید

مناسبتی بلدن۔

م. س. بیکبولاط۔

اشعار۔

اویون و تریبہ۔

عبدالحمید المسلی۔

مراسلہ و مخابره:

اندیمان، طروسکی، اورسکی

و نامعلوم دن۔

ادبیات: «طبیعت فوجاغندہ»

ق. ر.

مستورہ خانم ننگ سؤ اللرینہ

جوابلر۔

تلچیلر دقینہ۔

علا الدین مامینکوف۔

ئوبان حضرت

۱۹۱۶- يىلى ۲۴ دىكابىر دە وفات بولمىش «يىكلان» ئولى
مدرسى مالا ئوبان ملاغلمان اوغلى توب مىنزىلە اويازى «ارغەزى»
ئولىنىڭ بولوب آتاسى غلمان حضرت ياش وقتىدە اوغلى توبانى
«يىكلان» ئولىنىڭ امام و مدرسى خواجه جان حضرت ملا جارالله
اوغلىنىڭ مدرسەسىنە تىخىل اوچون يىرمىشدر. مالا ئوبان ايسى
اصولچە او قوللا تورغان قىلارنى شول مدرسەدە بايتاق و قىلار خەلپە
بولوب درس اوپىرە توب تورمىش. شول وقتىدە خواجه جان حضرت
مدرسەسىدە يىتوش ب چىققان امام و مدرسلىرىڭ بىك كويىنە استاذ
بولوب و ئانك علمىدىن بىك كوبرى استفادە قىلمىشدر. سوكرە
خواجه جان حضرت اوز يانىنە ايدەش امام ايتوب المىش.

۱۸۹۲- يىلدە. طرۇيسكىنىڭ ۴ نچى مەلە مدرسى جمال الدىن
حضرت وفات بولغاچ طرۇيسكىنىڭ بعض علماسىدىن مەلە اھالىسىدىن
شول مەلەگە امام و مدرسلىككە چاقىروب خواجه جان حضرتكە
خىلپى كىلمىش، شولوق وقت كاسم (خان گىرمان) شەرىنە دامالا
خىسنى حضرت اورنىنە درس ايتورگە كاسترولقار طرفىدىن چاقىروب
خىلپى كىلمىش. اول و مدرسەلىرىنى طاشلاب ھەر ايكىسىنەدە باررغە
كوكلى اول قدر راضى بولماسەدە، اوز اورنىنە شاگردى ئوبان
حضرت قالغاچ و ئانك دە اول و مدرسەلىرىنى تىرىلەدە قىلورلق
قىلماساچىن-اويلاغاچ «طرۇيسكى»گە باررغە قىلار يىرمىش. نەھىت
۱۸۹۳- يىلدە كوچوبىدە كىتىدى.

شول وقتىدىن ايتبارا ئوبان حضرت يىكلان مدرسەسىدە درس
ايتورگە باشلادى. ضروراق شاگردلر خواجه جان حضرت ايلە
بىر ابر كىتىدىكىدىن و بعضىلىرىدە مدرسەدىن چىقىدىدىن، ياخشىراق
خەلپىلر قالماسەدە و مدرسەدىم بىر از بوشلق بولسەدە خواجه جان
حضرتىدىن قالغىش شول اولنىڭ مصطفى مالا صفا اوغلىن اوزىنە
ياردەمگە الوب بار قدر طابەگە سىزغانوب درس او قوتورغە كىرىدى.
حضرتنىڭ ارىمى طالامى اجتهادى سايبەسىدە تىز زمانىدە ياخشىغە
شاگردلر، آچق فەكرلى امام و معلملر يىتوشدى. مدرسەدە ايسىكى
ھالىنە باقتىلادى.

شول وقت مدرسەنى تىرىتىكە سالوب ايتدائى، رشدى، اعدادى
قىلمىشگە بولدى. ھەر بىزىنە وظيفە ايلە معلملر قويدى. ھەر طرفىدىن
طلبىلر آغولوب كىلوب ھەر بىل ئوبوزلەب طلبە تىخىلدى بولدى. حضرتنىڭ
اجتھادىدىن تىخىل قىلوب شول اولق مرحوم محمدشاه حاجى گىردانف نىڭ
كياولرى بىرادران خەلپىلر بىك مەكەل قىلوب طاشدىن مدرسە
سالدىرىلر. ھەر مادى جەھەت مەكەل روشدە تامين قىلدىلر.
سوكرە بىك كوزل قىلوب قىلر مدرسەسى سالدىلر. بونىدە

اھوالغە قاراب با تدرىج اصلاح قىلوب ھەر ايكى مدرسەنى حضرت
اوزى ادارە قىلادىر ايدى. شول روشچە ھەر ايكى مدرسەدە
ئوبوز قدر طلبە كوزل قىلوب او قوغان بىر زمانىدە خدانىڭ تىخىلدىرى
بوشچە ئوبان حضرت وفات بولدى. شول قدر طلبە محترم
مىرىلرندىن، و معنوى آتالردىن محروم قالدىلر. مرحوم حضرت
ھنوز ۵۳ ياشلىرىدە بولوب ۳ اوغلى ۵ قىزى قالدى. بو بالارنىڭ
آناسى موندىن ايكى يىلى مەقدەم وفات بولمىش ايدى.

مرحوم اوزى كوركام طىبەقى، آچق يوزلى كوزل، قرانىلى
خوش طاوشلى ايدى. مەسلىكى مەتەل بولوب با تدرىج اصلاح طرفدارى
ايدى. اطرافدە ياخشىغە اعتبار و نەفۇدىدە بار ايدى. سوز
سويلەرگە مەھارتى بولدىقندىن مەجلىسەگى نەظىلر و وعظلىرى
تائىرلى بولادىر ايدى. ھەمدە مەيشت اشلىرىدە ھەر وقت خەلقىنە
آكلانوب توروب بعض بىرلەندە اوزى يول باشچىلىق قىلەدر
ايدى.

بعض مەسئەلەردە ايسىكىلىكىنى ھەمىيە قىلورغە طر شوى بولسەدە
دىنى و مىلى خەمتلىرىنە ضرر كىلورلك درجەدە توكل ايدى.

«يىكلان» مدرسەسىنىڭ موگار قدر بولغان وقتى ايكى دور
بولوب، بىكرمى يىلغە باقن خوجە جان حضرت دورى، بىكرمى اوچ
يىلى ئوبان حضرت دورى بولدى. بو ايكى دورە «يىكلان» ئولىنىڭ
و مدرسەسىنىڭ ك پارلاق و نورلى زمانلىرى بولوب كىچىدى. ايدى
جىباب چىقىدىن بو دورلارنى ادارە قىلغان ھەر ايكى بىك و محترم
استاذلارنىڭ روھلىرىنە راھىتلىك و اوچونچى دورى ادارە قىلەچق
ذاتىڭ خىرلى خەلپ و اولىكى نورلارنى سوندەمى تاغىدە باقتورتا
توشەرلىك ذات بولوون تەلەب قالدىق.

يىكلان اولى «كاما» ايدىلەن بىش چاقىرم مەشھور «چاللى»
قىسبەسىنە ۱۲ چاقىرم مەسافەدە مەجلىلى بىك بىر اولدر. اول خلقى
اشچان و ھىرجان بولدىقندىن يورت بىرلر توزودر. تورلى بويۇغە
بويالغان مەسجىدى، تىمىر ايلە يابىلمىش و باشلىكە بويىلمىش ايرلر و قىلر
مدرسەسى اولغە طاغىدە قات قات كوزل منظرە بىروب تورماقەدەدر.
شوشى تىرىمە ھال «شورا» مەجلىسىنىڭ قايشەغە بولسەدە
درج ايتولسە ايدى. م. خىلپى. س. يادكارى.

تەصحىح

۴. نومىر «شورا» نىڭ ۷۵ نچى بېتىدەگى «تەسلى» اسملى شەرىك
يا كىشى باصافان. ۶ نچى مەسرافەدە، سۇال غلامتى بولغان «؟» اورنىدىن
قويىلغان. ئانك اورنىدە «؟» كىرەك. ۱۶ نچى مەسرافەدە «بو» دېگەن
سوز بىتونلاي توشوب قالغان. ۱۷ نچى مەسرافەدە «تەردلىكدور»
سوزى «تەردلىكدور» دىب باصافان.
اوچوقىلر، بو شەرنى درىستلەسولر ايدى.

۲۰ جمادی الاولى - ۱۳۳۵ سنه

۱ مارت - ۱۹۱۷ سنه

مقاله لر:

دینی مسئله لر

فقیرانه نظر نه ربا

(باشی ۴ نچی عددده.)

۳۰-۴۰ سنه مقدم، قازانده مشهور بر بایک عائله سنده طوی مناسبتیه اطرافدن وقتک معتبر حضرتلری دعوت قیلنوب، بر نیچه مجلس ده حضرتلر صحبت ایتمشلر. مجلسلرک برنده بویوک استاذ داملا شهاب الدین المرجانی حضرتلریله مشهور استاذ اسماعیل القشقاری حضرتلری ده حاضر ایش.

ئه جیلک داملا سیف الله حضرت، استفاده آرزوسیه اولسه کرک، روس بانقلرینک ربالری حقنده استفاده یولیه حضرتلرک رابلرینی صورامش. جوانه اسماعیل حضرتلری عجاه ایتوب، دیمش:

روسیه دار حربدر، حربلرک ربالری حاللدر. «ولا ربا بین مسالم و حربی فی داره» فتوایی مشهوردر.

جوابک خطالغنه تنبیه طریقیه می، یاخود یالکڑ اعتراض یولیه می، استاذ داملا شهاب الدین المرجانی حضرتلری داملا اسماعیل حضرتلریله دیمش: «آلی ایسه، روسلرک بوتون ماللرینی طلا مق درست اولسه کرک!».

مرجانی حضرتلرینک سوزینه قارش قشقاری حضرتلری غایت دقیق تحقیقات صاحب دیمش:

مالده عصمت ایکی نوعدر: (۱) بری عصمت مقومه، (۲) دیگرى عصمت مؤتمه در. ماللرک (۱) ماللرنده عصمتک بری وار ایسه ده، دیگرى یوقدر. رضالریله ویرسلر، بوگا کوره، آلمق جائز اولور؛ لکن تعدی ایتک، رضالری یوق ایکن آلمق ممکن اولماز.

(۱) روسلرک یا که حربلرک بولسه کیره ک. اداره.

بوگا مقابل، مرجانی حضرتلرینک لسانی باغلانمش، آغزی تمام قاپانمش. حضرتلر داملا اسماعیل حضرتک علمنه حیران قلوب، مجلسک بویوک برکه سندن استفاده لرینه تشکر ایتمشلر، ئه جیلک سیف الله حضرت اسماعیل حضرتک آیقلرینی اوبوب، آغلامش.

استاذ داملا اسماعیل حضرتلرینک ک زبردست شاگردی «یاو باش» داملا عارف حضرت شو حکایه بی افتخار لسانیه بگا نقل ایتدی. بنده حیران اولدم، بنمده لسانم باغلاندى. هیچ بر سوز سویله مدم. لکن «باشقه بر آدم حکایت ایتسه ایدی، اسماعیل حضرتک فقهدن او قدر فاحش غفلتینه اسلا اینماغاز ایدم.» دیدم. داملا عارف حضرت مراق ایتدی، بنده سوزمی آچیق لسانله ایکی اوچ دفعه تکرار ایتدم.

حکایت درست ایسه، مرجانی حضرتلرینک سکوتی ده عاجرلگندن اولمش ایسه، حضرتلرک حیرتلی ده تشکرلی ده طوغری ایسه، دیندن دنیادن فقهدن حضرتلرک او قدر غفلتلی، بنم نظر مده، ایشانمازلق بر حالدر.

نه دیهیم، شریعت اسلامییه بی جامع الرموز رمزلرندن استنباط ایتوچی حضرتلرک حاللری درجه لری البته باشقه چه اولماز.

مسئله، بزم سیاسی اجتماعی حقوقمز نقطه سندن ملاحظه قیلنور ایسه، غایت مهمدر.

شو حکایه جزئی بر حال اولسه ایدی، تأسف ایدر ایدلده قافور ایدک. لکن تورکیا شیخ الاسلاملرینک ده، هندوستان مولویلرینک ده، تورکستان داملا لرینک ده، عربستان شیخلرینک ده حاللری درجه لری سویله در.

فائده‌لری مشروع ایسه‌ده، قرضک دیونگ اعتبارک فاضلری ضروری توگلدنر. بلکه هیئت اجتماعی شکلرینک برینه مخصوص موقت برحادثه تاریخیه‌در. اک منتظم اک سعادتلی اک عدالتلی هیئت اجتماعی فائض معامله‌لرندن تامایله آزاد اولاییلور.

اعتبار فاضلرینک هیچ بری ضروری توگل ایسه‌ده، بعض صورتلری تمام مشروع اولاییلور.

(۴) اعانه قرضلریله تجارت قرضلرینک فرقلرینی یوقاری‌ده بیان ایتدک. برنده انسانیت وظیفه‌لرینک حکمیه فائض آلمق حرام اولور ایسه، دیگرنده بویوک مصاحترک اقتضاسیله فائض معامله‌لری جائز اولاییلور دیک.

احسان اساسی، درست، مقدس براساسدر؛ لکن تجارت اساسلرینی، استفاده معامله‌لرینی ابطال ایتمز. اساسلرک هربری اوزلرینک دائره‌لرنده تام قوتیه عامل اولاییلور. اعانه قرضلری احسان اساسنه بنا قیلنوب، فائض حرام اولور؛ تجارت قرضلری فائده‌ده اشتراک اساسنه بنا قیلنوب فائض حلال اولاییلور.

(۵) قرض ایله قرضک بویوک فرقلرینی آچیق تفاوتلرینی یازدق. اقتصاد دنیاسنده اعتبارک غایت مهم اهمیتلرینی صایدق. بونکله اسلام فقیهلرینک نسیئه ربارلی حقنده مذهبلرینی حریتله اتقاد ایتمش اولدق.

اعتبار فاضلرینک هر برینی اسلام فقیهلری تحریم ایدرلر ایسه، اساسلری تمام متخالف اعتبار معامله‌لرینک حکملرینی برلشدرمک، هم‌ده اهمیتلری بویوک اعتبار معامله‌لرینک یوللرینی تمام باغلامق محذوری لازم اولور.

(۶) بوگا کوره، بن احتیاج قرضلرینی کسب قرضلرندن، انتظار فاضلرینی اشتراک فاضلرندن آیوردن. احتیاج قرضلری نما ویرمز، فاضلری بولنماز؛ فائض آلمق یاخود طلب ایتمک بوگا کوره حرام اولور. کسب قرضلری ایسه، کسب یوللرنده دورایدنر، نما ویرور، فائده حاصل اولور، فائده‌ده اشتراک یولیه فائض آلمق هم ممکن اولور، هم حلال اولور.

سرمایه-تجارت صنعت یوللرنده دورایدنر ایسه، فائده ویرور، نامی اولور. فائض-اشتراک حصه‌سی، اشتراک فائضی اولور. سرمایه معامله یوللرنده دورایتمه یوب، یا حاجت یولنده صرف قیلنمش، یاخود تلف اولمش ایسه، شو صورتلرده نما بولنماق ضرورتیه فائض انتظار فائضی اولور، نسیئه رباسی اولور. شریعت اسلامیه عدالتیه تحریم قیلنمش ربا-شودر. لکن سرمایه‌دن حاصل اولاییله چک فائده‌ده اشتراک فائضی-نسیئه رباسی اولماز.

(۷) تجارت فاضلرینک اکثری اشتراک فاضلدر. ایکی

(۲) صنعت مقوم می؟ یعنی صنعتک قیمتی وارمی؟ سؤالک جوابی ظاهردر: هر بر خدمتک هر بر عملک خصوصاً گوزل صنعتک قیمتی البته واردر. شویله‌در، شویله اولمق تیوش ایدی. لکن بعض صورتلرده فقیهلر صنعتی تقویم ایتمه‌مشلر.

مثلاً: گوزل صنعتی آتون ییله زیگی آتون دینارلر مقابله صاتمق مسئله‌سنده، آتون دینارلرک وزنی آتون ییله زیگک وزندن زیاده اولور ایسه، فقیهلر نظرنده فضل رباسی اولوب حرام اولور. چونکه شو صورتده صنعتک قیمتی یوقدر، دینارلرک زیاده‌سی بلاعوض بلا مقابل قالور.

فقیرک نظرلری محاکمه‌لری شویله‌در. انسانلرک ماللرینی هنرلرینی وقتلرینی اهمیتی یوق زینتله، ضرورتی یوق رفاهیتله صرف ایتدیرمه‌مک تدبیریه شارع حکیم حضرتلری شو صورتده صنعتله قیمت ویرمه‌مش. فضل ربارلرینی تحریمک اولگی حکمتی شودر. یوقاری‌ده بیان قیلندی.

بنم نظرده صنعتک قیمتی واردر، درجه‌سنه کوره غایت بویوک اولاییلور. آتون زینتلری آتون دینارلره ساتار ایکن دینارلرک وزنی زیاده اولور ایسه، باس یوق.

آتون کوموش زینتلرینک مسئله‌لرینی «زکات» قسمنده انشاءالله بیان ایدرم.

ایندی اوز ملاحظه‌لرمی بیان ایدیم.

(۱) فائض مسئله‌لرینی تفصیلاتیه بیان ایتدک. حقوق هم اقتصاد نظریه‌لرینی اسلام فقیهلرینک مذهبلرینی «شورا» صحیفه‌لرینه اورنلاشدردق. هر برینی حریتله انصافله عدالتله انتقاد ایتدک. انتقادلرک هیچ بری یالاکر بر آدمک نظریله اولمایوب، بلکه بر نیچه عصرلق اهل علمک افکاریه ایدی فائض مسئله‌لری هر جهته تویر قیلندی، هم علم هم دین میزانلریله وزن قیلندی.

(۲) هیئت اجتماعی‌ده عمل اساسی‌ده واردر، ضروریدنر؛ ملک اساسی‌ده واردر، ضروریدر. حاصل برکتلرک محصولاتک هر برنده عمل حصه آلور، مالیه‌ده حصه آلایلور.

ملک، خصوصاً اسلامیت نظرنده، مقدس برحقدر، ملک تولید ایدر، نتیجه‌لری‌ده مالک مالکنه اولور. یردن چقمش محصولات یرک صاحبنه اولور، مالدن حاصل فائده مالک مالکنه اولور. مال فائده‌لرینک هر برصورتی، تجارت فائده‌لری‌ده، شرکت فائده‌لری‌ده مشروعدر. هر حالده، ملک اساسی‌ده هیئت اجتماعی‌ده عمل اساسی کبی ضروریدر. ملک اساسی هدم قیلنور ایسه، هیئت اجتماعی‌ده انتظامک مهم بر رکنی هدم قیلنمش اولور.

(۳) ملک اساسی هیئت اجتماعی‌ده ضروری اولوب، ملک

طرفك رضالرى بولتور ايسه، فائدهده اشتراك صورتلرينگ هممى شريعت اسلاميه نظرنده البته حلال اولور. على العاده فائدهلرگ مقدارى تحمل ايدر ايسه، و يرلمش سرمايهلرگ يوزده بشى يا خود يوزده اونى كىي مقدارلرگ برينى تعيين ايتمك فاسد اولماز. شو مسئلهده فقه مذهبلرينگ طار شرطلرينى زعايه مجبوريته بولماسه كرك.

درست، حاصل اولاييله چك فائدهده مقرض ايله مستقرضك حصه لرينى شائع اولمق اوزره تقدير ممكن اولسه ايدى، گوزل اولور ايدى؛ عدالت اساسنه دها زياده قريب اولور ايدى. لىكن عمومى معاملرده اويلاه شيلرى نظام تحته آلق تمام متعذر در، (۸) شو كون ير يوزينگ هيچ برينده اقتصاد جهتيه مستقل بر جمعيت اسلاميه بر دولت اسلاميه يوقدر. هر برده همه اسلام خلقى اقتصاد معاملهلر نده مدنيت نظاملرينه مجبوريتله تابع اولمشدر. بر طرفدن فقهيلرگ مذهبلرينه تقليد ايتمك آرزوسى، ديگر طرفدن مدنيت نظاملرينه بوى صونمق مجبوريته مسلمانلرگ وجدانلرينى ده اقتصادى حاللارلرينى ده غاييت بويوك آغرلقلره توشورمشدر.

درست، ربا معاملهلرينگ الك حق صورتى هم المامق هم ويرمه مك. لىكن، ربا معاملهلرينه انسان مجبور اولور ايسه، اجنيلره فائض و يروب، اجنيلردن فائض المامق صورتى الك مضر الك مهلك صورتيدر. فقير مجبور اولور، قرض آلور، فائض و يروب، بوتون فائدهسى بايلرگ كيسهلرينه كيدر. باى آدم، فقهيلرگ طار مذهبلرينه تقليد آرزوسيله، فائض آماز، سرمايهسى فائده ويرمز. بوگا كوره، اسلام خلقى اقتصاد دنياسنده فقير قالور.

شو كون اسلام دنياسينگ اقتصادى حاللرينه اهتمام كوزيله باقار ايساك، مسلمانلرگ فقيرلرى ده بايلزى ده، فردارى ده شركتارى ده حكومتلى ده يات ملتاردن يات دولتلردن فائض مقابلنه قرض آلور، اللرنده وار بركتلرگ ايك بويوك حصه لرينى ياتلره و يوروبده، عاقبت همه ثروتلى ضائع اولور.

بوتون اسلام دنياسينگ بايتاق ميليونلرى، بلكه بر نيچه ميلياردلرى اجنيلرگ بويوك خزينه لر نده بانقلرنده امانت اولمق اوزره صاقلانوب هر سنه لك غايت كيتلى فائدهلرى ياتلرگ اوبور قارنلرينه طاتلى آش اولوب، نهايت، اسلام ملتلرينگ تمام ضررينه ده آلت قيلنور.

اسلام دنياسنده شو كون بيت الماللر يوق، بانقلر يوق. بوگا كوره، اسلام دنياسى اقتصاد جهتيه غرب خزينه لر نينگ قابولرنده باغلى قالوب سياست جهتيه غربى دولتلر ننده اسير اولدى.

شو مهلك مسكنلرگ هر برينى اسلام لسانيله استحسان ايتمك، همده هر نوع حيله شرعيه لر (شريفه لر) اختراع ايتوب، ربا معاملهلرينگ الك مهلكلرينى، يعنى فائض و يروب المامق معاملهلرينى اسلام فقيرلرى آراسنده مشروع ايتمك - مذهب مقلدلرينگ توركستان قاضيلرينگ غايت دهشتلى جنايتلريدن، الك بويوك گناهلريدن، حياتلريدن.

جلدلرى بويوك فقه كتبيلرنده ربا حيله لر نينى اوقور ايسهم، مذهب مقلدلرينگ وجدانلر ندين تعجب ايدرم، اسلاميت قدسيته حضورنده اوتا نورم.

(۹) شو كونگى بانقلرگ ضررلرى ده واردر، ضرورتلرى ده واردر. مثلا: بانق نقودلرى احتكار ايدر، تجارتلرگ اكثرينى اوزانه قبض ايتوب، تجارت آدملرينى ده زراعت آدملرينى ده اوزينگ پنجه سنه اسير ايدر؛ خلقگ احتياجندن استفاده ايتوب، آچيق صورتده ظلم ايدر.

درست، اقتصاد معاملهلرينگ رواجنه، هيئت اجتماعيه طبقه لر نيه صنفلرينه اعانه ايتمك اوزره تاسيس قيلنمش بانقلر فائده ليدر، بلكه ضروريدر.

مدنيت نظاملى بانق معاملهلرينگ هر برينه آچيق مساعده ايدر ايسه ده، شريعت اسلاميه ظلم معاملهلرينه هيچ بروقت مساعده ايتمز.

اسلام بانقلرى تاسيس قيلنور ايسه، ضرردن تمام آزاد اولمق لازمدر.

(۱۰) فائض مسئله لر نينى اقتصاد ميزانيله ده شريعت اسلاميه ميزانيله ده وزن ايتدك. يوقارى ده طوقر ملاحظه مى يازدم. اسلام بانقلرى حقدنه سوز سويله مك ايندى عيب اولماسه كرك.

اسلام بانقلرينى تاسيس ايتمك مشروعدر، مطلوبدر، ضروريدر.

شو كون مدنيت دنياسنده معروف بانقلرگ هر بر نوعى، معاملهلر ننده ظلم بولنمامق شرطيله، مشروعدر.

كتب فقهيه ده تفصيلاتيله بيان قيلنمش بيت الماللرى احيا ايتوب، اسلام بيت الماللرينى اسلام بانقلرى ايتمك، يعنى بيت المال سرمايه لر نينى توفير يوللرنده استعمال ايتمك مطلوبدر.

اسلام و قفلرى، اسلام وصيتلرى، اسلاميتگ زكاتلرى، مناسك اسلاميه حاصلاتى، اسلام جمعيت خيريه لر نينگ سرمايه لر نينى، خلقگ

امانت سرمايه لر نينى - اسلام بانقلرينه غايت بركتلى منبع اولاييلور. اسلاميتگ غايت حكيمانه تعليملر ندين استفاده ايدن پياور

ايسهك، بزم مى مدنى سياسى همه حاجتلر مز تمام آسانقله تامين قيلنور ايدى.

دینلر حقیقه نظریات

بسم الله الرحمن الرحيم

اسلام دینی سعادت بشر حقیقه بر وضع الهی اولوب اوشبو قاعدهلر اوزرینه وضع قیلنمشدر:

- (۱) عقاید الهیه. بو ایسه وحدانیت الهیه. نبوت، سمعیات اخیرویه دن عبارتدر.
- (۲) نظافت - طهارت. بو، انسانلرنگ ظاهر و باطنلرینی تطهیر و قیلنمکلر نندن عبارت اولور.
- (۳) عبادات الهیه. بو، عبودیت قاعدهلر نندن عبارتدر.
- (۴) مکارم اخلاقیه. بودخی خصوصی و اجتماعی حاللردن عبارت اولنور.
- (۵) معاملات. بو ایسه فقه اسلامی و حقوق شعبه سینی تشکیل قیلنمکدهدر.

(۶) احکام. بو، فرض، واجب، سنت. مستحسن، حلال، مباح، حرام، مکروه. عبارهلری ایله تعبیر قیلنمکدهدر. مؤمنلرنگ بتون حرکات و فعللری، عمللری اوشبو حکملری ایله مقید بولنمق تیوش.

(۷) مواریت، بو دخی خصوصی و اجتماعی بر نیچه تورلی حقوق انسانیه نی جامع بولنمکدهدر.

(۸) علوم و معارف. مؤنلر دخی حدسز قاعدهلردن فنلردن عبارت بولنور.

خلاصه: دیانت اسلامییه جمله دینلرنگ آراسنده باشلوچه مذکور قاعدهلردن عبارت بولوب آنلرنگ هر قایلورلی بیوک متخصصلرنگ فکر و اجتهادلری ایله تفصیل و تنويع قیلنمشدر.

انسانلر، دیانت اسلامییه ننگ مذکور قاعدهلرنگ بتونسی برله تربیه قیلنور بولسه لر کامل مؤمن و مسلمان بولورلر. آنک بعض قاعدهلری برله گنه تربیه قیلنوجیلر «مؤمن» اسمنده گنه بولورلر.

دین اسلامی تصدیق و معرفت

دین اسلام دخی «تقلید» همده «اجتهاد» اسمنده باشلوچه ایکی تورلی اصول اوزرنده تصدیق و معرفت قیلنور همده شول اصوللر بوینجه آگا اعتصام و آسنگ برله عمل قیلنور.

تقلید اصولی ایسه اینک ایسکی طریقدر. چونکه ایسکی زمانلردن

شو بویوک برکتلی منبعلر یولیه استفاده قیلنور ایسه، قران کریمده لسان شارعده قطعی صورتده تحریم قیلنمش نیسیه ربالرینی آلمق هم ویرمک ضرورتلر نندن اسلام معامله سی آزاد اولور ایدی.

اسلام بانقلری، اسلام بیت المالملی حقیقه مدنیت بانقلرینک نظاملری اصوللری بعض تعدیلات شرطیه قبول قیلنه بیلور.

انک ساده، همده انک مهم تعدیلاتنگ بری: اعانه قرضلریله کسب قرضلرینی آچیق صورتده فرق ایتمکدر. اعانه قرضلرینه مقابل فائض آلمق البته ممنوعدر. شو کونگی لومباردلرنگ فائضلری اکثریتله حرامدر. اهمیتلی مقصدلرنگ هر برینه مخصوص سرمایه لر تشکیل قیلنه بیلور.

اعانه سرمایه لری، خیرات سرمایه لری، معارف سرمایه لری... بویله سرمایه لر معلوم منبعلر نندن توپلانوب. اسلام بیت المالملی اولور. بوراده فائض بولنماز.

تجارت، زراعت، صناعت معامله لرینه مخصوص سرمایه لر اسلام بانقلرینک سرمایه سی اولوب؛ اسلام بانقلری فائدهده اشتراك اصولیه فائض مقابله قرض آلور، قرض ویرور. اسکی نیسیه ربالرنن پاك قالور.

فائض مسئله لرینه دائر سوزمی بوراده ایندی تمام ایتیم. «قواعد فقهیه» مده، ۲۳۲ نجی صحیفهده، بش آلتی سنه مقدم وعدهلرنگ بری شو مقاله لریم برکسیله ایندی ایفا قیلنمش اولسه کرک.

تاریخنگ شو کونلری تمام بر قیامتدر، قربانلری صانسر، عذابلری ده چیکسزدر. لکن انسانیت دنیاسی بونلرنگ هر برینی اونوتور. بلالرنگ انک بویوکلری صلح دقیقه لر نندن سوک اولور: بر فریق استقلال جنتلرینه، دیگرسی اسیرلک سعیرلرینه کیدر. اوبلیه لرنگ هیچ بری اونوتولماز، بلکه ابدی اولور.

حاضرگی دهشتلرنگ کیله چک خطرلرنگ عذابلری ایچنده شو مقاله لریمی یازدم، بوتون اسلامیت عالمی ایچون مسئله لرنگ بویوک اهمیتلرینه کوره ایدی.

قران کریم ربا آیت کریمه لر یله صدقه آیت کریمه لرینی جمع ایتمش. قران حکیمک ادبیه تأدب ایتوب، بنده، «ربا مسئله لر نندن زکات مسئله لرینه» کوچیم.

عسی ان یهدینی ربی لاقرب من هذا رشداً.

موسی جارالله.

ایک عالم و متفکر لرینگ علملری، اثرلری، آرتده قالب ضائع بولدیلر و اوزلری ده تمام اونوتولدیلر.

مثلا: عقاید، فقه، علملر نده مسلمانلر گرچه امام ابو منصورلر اشعریلر، الباقانلر ننگ قاعده لرینه، امام ابو حنیفه لر، مالک لر، شافعیلر، ابن حنبللر ننگ فقهلرینه تقلید قیلغان بولسه لرده تورلی تورلی تحریفلر، تبدیللر گه تقلید قیلولری سببندن اول بیوکلر ننگ چن قاعده لرلی، عمللری ضائع بولدی. مکارم اخلاقیه باندده: ابو طالب مکیلر، قشیریلر، ابواسحاق شیرازیلر، غزالیلر، سهروردیلر ننگ تربیه لرلی تمام اونوتولدی.

سفیان ثوریلر، ابو ثورلر، ابن خزیمه و ابن جریرلر، ابن حزم و ابن تیمیهر، ابن قیم و ابن جوزیلر ننگ اثرلری یوغالوب اوزلری خاطرلردن چیقدی. مسعودیلر، ابن حوقلر، یاقوت حمویلر، اسطخریلر، ابو الفدرلر ننگ تاریخ و جغرافیه لرلی برله فائده له نو اسلام عالمینه نصیب بولمادی. فارابیلر، ابن سینا لر، ابن طفیللر، ابن باجه لر، ابن رشدلر ننگ حکمتلری ده مذکور تقلید سببندن ضائع بولوب فالدی.

مذکور بیوکلر ننگ اثرلرندن استفاده قیلو اسلام عالمینه نصیب بولمی بلدکده، مونلر آوروپا لرغه غنیمت بولدی. بو کبی اثرلر ننگ جمله سینلی آوروپا علملری صغوب آدیلدیله اوزاسملرینی آوروپا مدنیت تاریخلر نده مخترع ایلوب قالددرغه موفق بولدیله. مسلمانلر ننگ ایسه اول بیوکلر ننگ اسملر نندنده اثرلر نندنده علملر نندنده خبرلری یوق. و اما ایکنجهی تقلید ایسه ایک بیوکلر عالملر گه تقلید ایتمدن عبارت. یعنی عالملر ننگ اثرلرینی و آنلر ننگ اجتهادلری برله ظاهر بولغان چن علملرینی انتخاب قیلوب شونلرغه تقلید ایتمو و دیانت اسلامیه ننگ بتون قاعده لرینی یالکزر شونلر ننگ واسطه سی برله گنه آ کلاودر.

مثلا: ابو حنیفه لر، مالک لر، شافعیلر، ابن حنبللر ننگ آنلردن صوکلر ابو ثور و ابن خزیمه، ابن جریر و سفیان ثورلر، کتب سته صاحب لرینک چن علملرینی و اثرلرینی انتخاب قیلوب و آنلرینی هر درلو تحریف و تبدیلدن تازارتوب آلو و آنلر ننگ بو روشده بولغان علملرینه و تعلیملرینه یابشو و شول واسطه برله رسول الله ننگ سستی نی تانو و آگا اییه رودر. اسلام تاریخی ده ابن عسا کرلر، ذهییلر، ابن اثیرلر، ابن خلکانلر، ابن خلدونلر، مسعودیلر آرقلی و اخلاق اسلامیه نی ده ابو طالب مکیلر، فارمدیلر، قشیریلر، سهروردیلر، غزالیلر اثرلری آرقلی بلودر.

خلاصه: قواعد اسلامیه ننگ بتون شعبه لرینه دائر نه کبی عالی اثرلر و بیوکلر ننگ حقیقی علملری، تعلیملری بولسه شونلرغه یابشو تبدیل و تحریف طریقجه یازلغان اثرلردن یراق بولور.

باشلاب بتون دینلر ننگ تابعلری، اوز دینلرینه یالکزر بو طریق ایله گنه یابشوب کیولورلر. مثلا: اسرائیلر، نصرانیلر و بوددیلر ننگ دینلرینی تصدیق قیلماقلری یالکزر اخبارورهبانلرینه، کاهن و معصوم آدمیلر ننگ تعلیملرینه تقلید قیلولری برله گنه در.

بو طریق، مسلمانلر ده ایسکیدن یرلی دستور اولتوب حتی بتون اسلام عالمینی تمام قاپلامشدر. بتون اسلام عالمینک عقیده لرلی، ایمانلری، عمل و عبادتلری، بتون تربیه دینیه لرلی یالکزر ایسکیلر گه تقلید قیلو برله در. ایسکی عالملر و محافظلر ننگ بتون سیننه حس ظن قیلو و بتون سیننک سوزلرینه، تعلیم و تلقینلرینه تقلید ایتمو برله گنه در. مونلر، سلف برله خلف، عالم برله جاهلارنی آیرماینجه جمله سنگ اثرلرینی، عمللرینی قبول قیلوب شونلر بونینجه عمل قیلماقده و تربیه قیلماقده لر.

مسلمانلر ده بولغان «تقلید» نی اوشبو ایکی تورلی صورت گه آیررغه ممکن:

بری: دیانت اسلامیه ننگ بابلر نده، سببه لر نده بولغان حاضرگی بتون اثرلر گه اعتصام قیلودر.

مثلا: عقاید باندده دستور بولغان اثرلردن: نسفیلر، عضدیلر، دوانیلر، تقزازیلر، سید شریقلر کبی صوکنی کلاهیونلر ننگ اثرلرینه و آنلر طرفلردن اظهار قیلغان قاعده لر گه تقلید قیلماق. عقاید اسلامیه گه یالکزر شونلر ننگ کتابلری واسطه سی برله گنه اعتصام قیلماق و بتون عقاید بابلرینی، شول اثرلر ننگ تعلیملری بونینجه غنه بلماک و آ کلامق.

فقه اسلامی و معاملات بابلر نده ایسه یالکزر: قهستانیلر، شرح و قایه لر، درر و غررلر، الدرالمختارلر، ابن العابدینلر کبک ال ک صوکنی فقه کتابلرینه یاشمق فقه اسلامی ننگ قاعده لرینی یالکزر شول اثرلر برله گنه آ کلاب عمل قیلماق و جمله سنه تقلید ایتمکدر.

مکارم اخلاقیه قاعده لرینی دخی حاضرده دستور و رواج بولغان: شرعه الاسلام، مفاتیح الجنان، عین العلم، نجم العلم خادمی، علی القاری کبی اثرلر واسطه سی برله آ کلامق و شونلر ایله گنه قناعت قیلوب شونلر برله گنه تربیه قیانا قدر و علوم اسلامیه نی ده یالکزر شول اثرلر گه حصر قیلوب آنلر ننگ فهم و فکرلرینه گنه باغلاغمدر. دیانتک: عقاید، عبادات، اخلاق، معاملات، حدود، احکام بابلر نده تدوین قیلغان اثرلر ننگ ایک صوکنیلرینه حصر قیلماق و ایک چوالچقلرینی تحصیل ایتمکدر.

اوشبو تورلی تقلیددن اسلام عالمنده ایکی تورلی آفت طونمشدر. بری، مونگ سببندن دین الهی ننگ چن قاعده لرلی، اصللری ستر وضائع بولو و دیگرلی ده بو تقلید سببندن بتون امتنک فکرلری، بصیرتلری، قلملری عطالت گه اوچراودر. بر طرفدن اسلامنک

قاراو برلده آکلاشاور. و بوروشده بتون دینلرنک آراسندن بر حقیقت ظاهر بولوب مونگ سایه سنده حق دین اوست که قاقوب ظاهر بولور. مونگ ایچون تورلی دینلرنک تاریخارینی، قاعده لرینی، فلسفه لرینی بلانک لازمدر.

امام و مدرس سرورالدین بن مفتاح الدین.

ایوالوتسیه حقنده ملاحظه.

بز مسلمانلر حاضرگی زمانده بر آز آله باصوب علم بولینه آروپا عالملرنک آرتندن باروویمز ایله، هر بر توغریده آروپا عالملرنک سوزلرینی ایشتو ایله، اول عالمنگ سوزینی اوژینک یاگی بر فکری و علمی بر تابشی دیب آنی تقدیر ایتهمیز. لکن اول فکرلر آرنک اوز فکرلریمو یا که اوزگه بره وننگمی دیب اویلاو محاکمه ایتو درجه سندن محرومدر.

موگا سبب، البته اوتمش مسلمان عالملرنی و فیلسوفلرنی خواطرده توتماو و آرنک اثرلرنی تابوب اول اثرلرده نه یازغانلرنی آختاروب کورماو و آنی تقدیر ایتاونددر. یوقسه، آروپا عالملرنک کوب فکرلری و یاگی تابش دیب چیقارغان علمی تابشاری، آردن بر نیچه یل و بلکه عصرلر برله الگاری اوتوب کیشمش همده وقتنده تقدیر ایتلماش مسلمان عالم و فیلسوفلرنک فکرلری، بولوی بیگ یاقین احتماللردندر.

موگا بر مثال کیتوریم: بتون آروپانی شاولاتقان و کوب عالملرنی تسلیم اوروندقینه چو کدرگان ۱۸ نجی عصر عالمی «داروین»، اوزینک علمی و فنی استخراج ایتدیکی «ایوالوتسیه» قاعده سی ایله میمول «میمون» میمونک دورندن تکامل ایتکاج آدم دورینه کردی دیگان فکر توودرغان ایدی. یعنی آدم، آدم بولمازدن ایلگاری میمون ایدی، دیدی.

۱۰۵۴ نجی هجریده تولد تاچیش ۹ و ۷۰ یاش عمر کورمیش هندوستانده تحصیل ایشمش بر اسلام عالمی و فیلسوفی «میرزا عبدالقادر بیدل» اثرلرنک دیوانده ۱۶۰ نجی بیتده، «ایوالوتسیه» قاعده سی طبیعتده حکم سوردیگین و اول حکم بوینیچه میمون دن کماله ابرشوب آدم بولدیغین آچق یازا، و ایکی مصرع ایله نظم ایله آنی معلوم قیله:

هیچ شکلی بی هیولی قابل صورت نشد
آدمی هم پیش ازانکه آدم شود بوزینه بود

دیانتی علم و حکمت برله تصدیق و معرفت قیلو ایسه افکار عالیه اربابی بولغان علم و عرفان اهللرینه خاص طریقدر. آنلرنک دیانت که ایمانلری، آنک حکمت و اسرار قدسیه لرینه توشنوب آنک دخی حقایق علویه لرینه و قوفلری سببندن بولور.

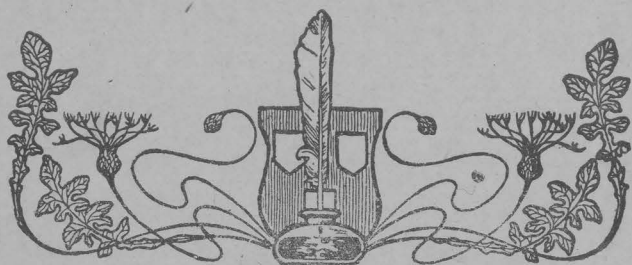
مثلا: عقاید اسلامیه نك، طهارت و نظافت همده عبادات کبک نرسه لرنک سرلرینه، مکارم اخلاق اسلامیه نك علویته، معاملات و احکام قانونلرنک حکمتلرینه توشنولری سببلی تصدیق قیلورلر. بلکه ده دیانت نك حقایق قدسیه سینی و قرآن شریفنک مقاصد عالیه سینی علم و عرفان بوینیچه آکلرلر.

بو دخی توغریدن توغری دیانتنگ حکمت و برهانلرینه توشنو و بتون قاعده لرنک حقیقتلرینه واقف بولو برله همده باشقه دینلرنک تعلیم و قاعده لرینه واقف بولوب ده دیانت اسلامیه نك عقیده و قاعده لرینی شونلرغه مقایسه قیلو برله بولورغه ممکن. مونلردن برنجی درجه ایسه یاریاضت و توجه طریقی برله و یا که نظر و استدلال برله بولور.

ریاضت و توجه طریقه سی ایسه ابو سعید الخراز و بسطامیلر، ابن عربی و صدرالدین قونویلر، مؤید الجندی و علی الخواص لر، شعرانی و سرهندیلر کبک ایمان تحقیق و ارباب ایقان بولغان صوفیون طریقه سیدر. مونلر ایسه ریاضت و تزکیه نفس واسطه سی برله دیانت اسلامیه نك یاشرون سرلرنی و حقایق علویه سینی آکلماق دعوا سنده بولوب تیران کشفیات اظهار قیلدیلر و بو باده الوغ جلدلر برله کتابلر یازدیلر.

اما نظر و استدلال طریقه سی، حجت و برهان اربابی بولغان متکلم (کلامیون) طائفه سینک طریقه لردر. مثلا: ابو منصور الماتریدی و امام اشعریلر، ابن مجاهد و باقلانیلر، جوینی و فخرالرازیلر کبک اسلام بیوکلری، بو طریقه نك مبادیلرنی وضع قیلدیلر. اوشبو عالملر ایسه، عقاید اسلامیه نی هر درلو برهانلر برله اظهار قیلوب دیانت اسلامیه نك بتون قاعده لرینی نظر و حکمت طریقه نك آکلرغه و اظهار قیلورغه یول آچدیلر.

ایکنجی درجه بولغان «ادیان برله مقایسه» یولی ایدی. بتون دینلرنک موضوعلری، الوهیت و روح تریه سی، حیات اخرویه بولغانلقدن جمله سینک بری برینه قرابت و مناسبتلری بار. بر طرفدن دینلر دخی بری برندن آبرلوب تارالمشردر. آنلرنک عقیده لری، قاعده لری، تریه لری آراسنده ده مناسبتلری بار. فقط مونلرنک جمله سی حق بولمی بعضاری حق و بعضاری باطلدر. مونلرنک قایسیلری حق و قایسیلری باطل بولووی علم و حکمت، استدلال طریقه لری برله آکلشلو کبک دخی هر قایلرینک عقیده لرینی، قاعده لرینی، تریه لرینی بری برینه مقایسه و چاغشدروب

املا مسئلهسى

قارت املاچىلار بىز دىن ھادى مقصودى جىناپلارنىڭ املاسى .
« دىنيا معلوماتى » بر نچى جزء .

يول	بىت	۲ نچى ئورنىدە يازلشى	يول	بىت	۱ نچى ئورنىدە يازلشى
۱۹	۹	نەرسە - نى	۱۱	۹	نەرسە - نى
۲۲	۲۱	بول - غانىنى	۵	۱۷	بول - غانىنى
۱۰	۲۰	رەش - يىنە	۱۲	۱۷	رەش - دە
۸	۲۱	كۈر - نەمەس	۷	۲۱	كۈر - يىنە
۲۷	۲۱	ايزۋىست	۲۶	۲۱	ايزۋىز - گە
۱۶	۲۲	قتىل	۱۵	۲۲	قتىل
۱۵	۲۳	(آنك) قتىلمى؟	۱۵	۲۳	پىلاسىمى؟
۸	۹	يىر - دە	۲۱	۸	يىر - يىنە

بۇندىن كۈرلە، كى «ھىچ بر وقتدە بر سوزنى ئىككى تۈرلۈ يازغانم يوق» دىب دعوا قىلدۇچى قارت املاچىلار ۲ - ۳ تۈرلۈ يازغان .

محترم موسى بىگىيف ھىزىرتلارنىڭ املاسى . « خلىق نظرىنە » اسملى كىتابىدىن .

۲۲	۴	ايت - دىكەن	۲۱	۹	ايد - ر
۷	۱۵	قارابى	۱۰	۱۴	كراب
۳	۳۱	كارابى			
۲	۲۹	طامىر - لىزمە	۱۱	۱۶	طامور
۲	۲۳	اكتر - يىنە	۲	۲۳	عموم - نە
۱۰	۳۲	قارشو - سىندە	۲	۲۴	قارشى

رضاء الدىن ھىزىرت املاسى . « دىنىي اجتماعى مسئلهلر » اسملى كىتابىدىن .

۱۲	۱۰۹	روش - يىنى	۱۴	۱۰۸	(آنك) دىن - نى
۱	۱۱۰	ايىر - و	۸	۱۰۹	ايىر - گەن
۲۳	۱۰۹	ايت - لور	۱۳	۱۰۹	ايت - ولورگە
۲۷	۱۰۹	ايتە - سىز	۱۶	۱۰۹	ايتە - ارگە
۱۸	۱۱۱	ايتە - ور	۱	۱۱۱	كر - ر

ترجمەسى: ھىچ بر شىكل ھىيولى سىز صورتغە قابل بولمايدى، آدم دە آدم بولۇدىن ايلگارى ميمون ايدى . يعنى ھىچ بر جىسم طبيعتىڭ «ايۋالوتسىيە» قاعدەسىنە بوى سونمايدىن (يعنى بارا بارا اوزگارو، بارا بارا انتظام و كمال تابو قاعدەسىدىن شىز صورتلكغە قابل بولمايدى . (موگا شاھد يوزىدىن ايتە) آدم دە آدم بولۇدىن ايلگارى ميمون ايدى .

يىنە، « عرفان » اسملى بر اثرىندە ۱۷ نچى بيتدە ايتە . نظم: اعتبار طبيعت بى رنگ ازھيولى شد اشتھا آھنك

ترجمەسى: طبيعت اوزى يالغىز توسىز ايدى، آگا ھىيولى (ايۋالوتسىيە - تىكامل قاعدەسى) ياردىمچى بولغاچ، اول طبيعتىڭ اعتبارى آرتدى . ھەر نەرسەگە توس بىررگە، راي قىلدى . ميرزا عبدالقادردە، آدم دە آدم بولۇدىن ايلگارى ميمون ايدى، دىب يازۇدىن معلوم بولا كە، بو فىكر آنك اوزىنى بولمى بىلكە آدىن عصرلار ايلگارى اوتىمىش ئوزگە عالملىر فىكرى بولۇوى احتمال . نىچونكىم آدم، آدم بولۇدىن ايلگارى ميمون ايلگان دىمىمى بىلكە ميمون ايدى . دى .

دىمك بو مسئله عالملىر طرفىدىن محاكمە قىلىنوب قرار بىرىلگان بولوب فقط مۇندە ميرزا بىدل آرنىڭ قرار بىرگان مسئلهلر يىنى اثرىنە معلوم ايتگان بولا و اوزى نق شوگا اشانغان بولا . مسلمانلار دە علم خىزىنەسى كۈب، اختارىب تابوگىنە كىرەك، مسلمان اثرى دىب چىر كىنماي كوزدەن اوتكارو كىرەك، اعتدار: تور كىستانلى «عالم» قرداشلرىم مېنى كافر بولدىڭ دىماسونلر، الحمد لله مېنىم «ايمانىم» قوى . مېن ميرزا بىدل سوزىن گىنە يازدىم، اگر «بىدل» سوزىنىڭ معنىسى اوزگە بولاسە مطبوعات آرقىلى چىن معناسىنى يازسونلر، استفادە ايدەلىك! .. احترام ايله بەرام بىك دولت شاھ اوغلى .

شعر:

حافظ شىرازى

«ھامى» گو! «مىگن سايە شرف ھىرگز!»
دران ديارگە، طوطى كىم ازىغن باشد
ترجمەسى:

بىخت كۈلە نىكەسىن توشورمەسون! «ھامى» غە ايتوگىز!
طوطى غە قازغەدىن كىمەرەك بەھا قويمان شىرلرگە
ا . س . م . ج .

املاچيلر بزدن ع. سعدي جنابلرينگ املاسى. «تابلزنگ صرفى» كتابندن.

۶	۲	قوي- ب	۶	۲	ياز- وب
۱۵	۲	قوي- ولاخاق	۱۵	۲	قلا- ناچاق
۲۱	۷	ئه- يته- لب	۱۳	۷	ئه- يته- لوب
۸	۱۱	يل- كه- نين	۷	۱۱	جيل

فاتح ئهفه ندى كريمينگ املاسى. «تاريخ اسلام» ايكننجى قسم. ۳- نچى باسما.

۹	۷	كيد- وب	۸	۷	سورت- ب
۲۱	۷	اوسته- يته	۱۷	۷	اوسته- نه
		طابنه- مادي	۲۵	۱۰	طابون- سه

ع. بطال جنابلرينگ املاسى. «تاتار تاريخى» نك بر نچى باسما سندن.

۱۹	۹	اور- نده	۵	۵	اورون- ده
۱	۱۲	جيوا- شده	۲۱	۹	جيبلا- غانلر
۲۲	۹	چير	۲۱	۹	يير
۱۳	۸	آل- ونغان	۱۷	۶	ياز لغان

املاچيلر بزدن فاتح سبني املاسى. املا كتابى بولغان «تاتار تلى درسلى» ندى.

۱۳	۱۶	اوطون	۱۹	۱۲	اوطن
۱۷	۱۰	قالتير- ي	۵	۷	قالطرا- و
۱۷	۱۰	يالتير- ي	۷	۷	يالطرى-
۶	۸	گول	۶	۹	گل
۱۱	۱۱	يير	۱۱	۱۰	چير
۲	۷	جره- قان	۸	۱۴	يرط- ب
۱۴	۲۱	پور- له	۱۲	۲۱	قوي- ولا

املاچيلر بزدن نجيب ئهفه ندى دوماوى املاسى. «بزيك مکتب» اسملى كتابنگ ۳ نچى كيسهك ۳ نچى باسماسى.

۴	۹	اوتر- رگه	۳	۹	كور- ينور
۲	۶	ياز- يته	۱۲	۵	يائنده
۱۱	۱۷	ير	۱۰	۶	يير
۲	۳۶	چير			
۱	۱۲	اتكاي	۸	۱۱	ئهتكاي
۱۶	۱۲	ييه- ماس	۱۳	۱۲	ييارسه- نر له
۵	۱۸	تابا	۱۷	۶	طابا
۱۴	۱۹	كيم- لرنى	۱۲	۱۹	كيوم- لرننگ

املاچيلر بزدن «ترجمان باباي» نك املاسى. ۱۹۱۵ نچى بللق ۲۲۷ نومير.

بیت	باغانا	يول	بیت	باغانا	يول
۱	۳	۳۶	۱	۳	۱۳
۱	۳	۳۳	۱	۳	۲۵
۲	۱	۶۶	۲	۱	۳۶
۳	۲۰	۴۰	۳	۲	۳۹

مشهور املاچيلر بزدن ع. ابراهيمف بلهن ع. بطال ئهفه ندى لرننگ املاسى. «ياگا ادبيات» دن.

۱	۲۱۴	طاو	۴	۵	تاو
۳۰	۱۲	پادشاه	۸	۱۲	پادشاه
۱	۱۲۰	طولقنلانغان	۶	۲۵	وولقونلانا
۷	۴۲	اوسته- يته	۸	۴۲	اوسته- ونده
۱۲	۱۰۱	قويما	۵	۱۰۱	قيما
۱	۱۲۰	ديگر	۱	۱۱۴	ديگر

مشهور املاچيلر بزدن محي الدين قربانغلييف املاسى. «تاتار الفباسى» ندى. ۲ نچى باسما.

۲	۱۹	جورت	۱۱	۲۲	يورت
۲	۱۸	آغز	۵	۱۶	اوز
۱۳	۳۹	باروب	۸	۲۷	تاب
۱۵	۵۱	آلرغا	۱۶	۲۹	آلورغا
۱۲	۴۱	آلماس	۴	۳۶	بايمازسنگ
۱۰	۴۳	يازباز	۹	۴۳	ئو طرامز

املاچيلر بزدن حسن على افندينگ املاسى. «اسلام دينى» كتابندن.

۶	۹	ييه- گن	۶	۶	چيهير- ب
۱۲	۹	كشى- لارنگ	۵	۹	كشى- له رگه
۵	۱۲	حضور- ينا	۲۱	۱۰	حضور- نده
۱	۱۴	قرانداش	۱۷	۱۳	قرانداش

مشهور ادبيلر بزدن عياض اسحاقف املاسى. «معلمه» دن.

۱۰	۱۲۶	ئوز	۱۰	۱۲۵	اوز- گنگنه
۲۰	۱۳۰	ايتهرگه	۲	۱۳۰	ئه

آبييز	۱۳۰	۱۵	ئە تېمىز	۱۳۰	۱۶
ئىللە	۱۳۴	۳	ئەلى	۱۳۴	۶
طوتاش	۱۶۸	۸	توتاش	۱۶۷	۲۱

تاغى بر نيچه محررلارنىڭ املاسىن كورسەترگە ئىسەب بار ئىدى دە ئوزونغا كىتودن قورقلدى. شول سېبىلى كورسە تلمى قالندى. ئىندى ئەيتىرگە تىلىمىكى مذكور جدوللردن نەرسەلەر كورنە، معروف و معتدل بولغان املا بلەن يازىق دىگەن سوز نەرسە بولب چىغا؛ بر محرردە ئىللە نيچه تورلو املا بلەن يازارغە كىرەك دىگەن سوزنىڭ ناقى ئوزى بولب چىقىمى؟ بعض بر املاچىلارنىڭ: «مفرداتى يازودە آنارخىيە يوق» دىگەن سوزلرى دە ئوستىدىگنە قاراب ئەيتىلگەن سوز بولمىمى؟! البتە.

ئەگەر، صاف تاتار سوزىنىڭ بر يازوچىنىڭ ۲-۳ تورلو يازووى بارماسە، معروف و معتدل اسمى آغان املا بلەن دە يازو يارامى دىگەن سوز بولا... ئەگەر، عرب و فارس سوزلىرىنىڭ دە ئوز املالىرى بلەن يازلوون قوشساق، ئول چاقىدە بر تىلە تاغى ئىللە نيچه تورلو املا آرتقان بولادىكى مېن آردن قطع نظر قىلب تاتارچە سوزلرنگ يازلووى حقتىدە غنە سويلېم ئەلى؛ يوقسە، مقبول و معتدل املا دىگەن املا بىز ۷-۸ تورلو يازوغە جىتە. بر قاعدە بلەن يازلا طورغان سوزلرگە ۷-۸ قاعدە ياسارغە كىرەك بولاچاق. مثلاً: بر تورلو، كۆب بولسە ئىككى تورلو يازلاچاق ھىزە عربچە دە ۱۰-۱۱ تورلوگە جىتە چىشە. الف (ا) دە تاغى بر نيچه تورلو بولب آرتاچاق و باشقالر. بونا شونىڭ ئوچون دە يازووبىزنى تىزدن ئوتكىن و چىكىلى بىز قاعدە آستىنە آلب سوزلرنى شول قاعدەلرگە قاراتىب بر تولىرەك يازارغە طرشرغە كىرەك، چىكىلى و ئوتكىن قاعدەلرگە سالب بر تورلى (البتە فونىتىكە اصولىنە ياقن توردە) يازارغە باشلاساق، يازووبىزنىڭ تىزگنە تۈزەلب كىتەر ئىدى. يوقسە حاضرگى مقبول و معروف املا بلەن بر تورلى يازارغە ئۆيرەت بولمايچاق. چونكى، معروف املا ئوزى بر سوزنى ئىللە نيچه تورلى يازارغە غنە ئۆيرەتە چىشە... بالالرنى ئوقوتما باشلاو بلەن اصول صوتىيە يولنىچە ئوقوتابىز. آواز ساين بر حرف يازارغە ئۆيرەتەبىز. ئە سوگىندىن كىلەبىز دە اساسىز استىئال يادلاتابىز. آواز ساين بر حرف يازارغە ئۆيرەنگەن بالا ئىسە ھىچ توقناوسىز: «بوندە نيچون بولاي يازلا سوڭ ئەلى، ئىلك بولاي توڭل ئىدى ئىچ؟» كىك سوؤاللرنى بىر بىرگەنە طوردا. بر چىكىلى قاعدە بونىچە ياسالغان استىئال بولماغاچ، بر ئوك سوز ۲-۳ تورلى يازلاغاچ معام دە آبدىرى. بالانى قناعت قىلدىرلىق جواب نىجاغاچ، معلم آبرىد. قزارا، بوزارا: «سىگە نيچىك قوشالرشونىغە بل. آرتىقن صوراما!» دى. بونا شوندى سوزلر بالالرنىڭ ئوز بىلكىرى بلەن

ئىشلەو قورلن ھىلاك ئىتە. اعتماد على النفسلىرى ئولترە. شول سېبىلرگە بىئادە املانى ياخشى و چىكىلى بر يولغە سالارغە كىرەك.

آندىن سوڭ ئوقو و قىلرلى جىتە باشلاسه، الفبا و قرائت كىتابى آلدراغاندە قايسى املا بلەن يازلغان كىتابنى آلدرو حقتىدە تمام آبدىراب قالنا. الفبا كىتابىدىن فلان كىتابنى آلسەك، قرائت كىتابىنىڭ املاسىنە طوغرى كىلمى ياكى بونىڭ آماشىنچە، بر كىشى طرفىدىنغە يازلغان كىتابنى آلسەك دە ۲-۳ تورلو يازلغان بولا. بونا بو مسئله معلملرنى بىك ئوكسىزلىغە سالا. دىمەك، املا قاعدەلرنى چىكىل، بر يولغە سالارغە كىرەك.

بونىڭ سوگىندە بر ئوك حرفىنى تورلى ئورندە تورلىچە آواز بلەن ئوقو ھەم بر آوازغە ۲-۳ تورلى حرف قوللانوى ياكى بر حرفنى بر نيچە آوازغە يازوب يورتو بالالرنىڭ ذھنىگنە توڭل ئولوغلرنىڭ ذھنىدە چوبالدىرا. «مثلاً: «ى - ي» بلەن «و» نى بىزدە دورتەر تورلى آوازغە يورتىلە. عربلردن آنگان «ئ، ح، ذ، ض، ظ، ع» حرفلرنى يازوب يورتىلەدە، آرنى «س، خ، ز، غ» آوازلىرى بلەن ئوقولا. يەنى تاتارلرنىڭ ئوز آوازلىرى بلەن ئەيتىلە. بر ئوك حرفنىڭ ۴-۵ تورلى شىكلدە يازلووى دە يازونى بايتاق آورايتا. ت، ج، س حرفلىرى قالن او قولغاندە «ط، ژ، ص» علاملىرى يازلا. دەخى بولردن باشقە ئىللە نيچه تورلى اساسىز استىئال ياسالا. دىمەك، شوندى قىيىنلىقلرنىڭ بارن بولماسدە بر آرن بىرو ئوچون املا قاعدەلرنى تۈزەترگە، چىكىلى و ئوتكىن بر يولغە سالارغە تىيش.

املا بىزنىڭ قىسورلى بولووى سېبىدىن ئوز سوز بىزنىڭ دورست يازلىش و ئەيتىشلىرىن بىلمەگەن چاقىلر بىزدە كۆب بولا. كۆبىگنە محررلر شول سېبىلى ئوز سوز بىز ئورنىنە ياد سوز قوللانارغە مجبور بولالىر. بولر بارسى دە املا سىزلىق بلاسى، املا سىزلىقنىڭ آچى جزاسىدىر... ئەگەر بىز ادىياتىزنى ساقلىق دىب ئەيتسەك، مطلقا آنى ئۆيرەنمىز يوللرنى چىكىلەيتىرگە كىرەك. بىزنىڭ بالالارغە بىت روس و عرب تىللىرىدە ئوقورغە طوغرى كىلە. شول سېبىلى ئوز ادىياتىزغە بىرلەچىك و قىلر آزايا. شول آز وقت ئىچىدە ادىياتقە كۆل بىردىر، محبت ئوطرتىدىر ئوچون آنىڭ چىكىل بولووى، املاسى دە فونىتىكە اصولىنە ياقن بولووى لازم. يوقسە، بىزنىڭ ادىياتى باشقا ادىياتلر جىگەر. مثلاً: روس ادىياتى ئوزىنىڭ تائىرى آستىنە آلب يوتار. ئەگەر بىز تىلنىڭ حاضرندە چىكىل و ئوتكىن ھەم چىكىلى بولغان قاعدەلر آستىنە سالماساق، ئوز وقتى بلەن تۈزەتلە بارر ئەلى دىب طورساق تاتار ادىياتىنىڭ روھىنە ياسىن (پس) شريف ئوقوب باغىشلارغە قالا... چونكى ادىياتىز بارغان ساين باشقا ادىياتلرنىڭ تائىرى آستىنە توشە ھەم املاسى ئوزگەرە باراچاق. بوندىن بر يوزىل سوڭ املانىڭ تىرىپسىزلىكى تامر جەپەر، تمام چوبالر. باشقالارغە قاتشىب تىل

برنجیسی: باشقا تلردە بولغان بر نیچە آوازغە مالک بولوی. باشقا تلرنگ آوازینە بر نیچە ئورندە ئییرمەوی. ئیکنجیسی: تاتارنگ بارلق سوزی ئییرچەنلری بلەن یاکی قالغنا، یاکی نچکەگنە بولوی. ئوچنجیسی: آلدندەغی یاکی آرتندەغی حرفکە قازاب بر حرفک ئیکنجی بر حرفکە آلماشوی، تجدیدی. بونا بو خصوصیتلر تاتار تلینگ املاسینە ئیک برنجی و ئیک زور اساس ئیب طوتلرغە بیشلی. صرف و نحوینە دائر خصوصیتلری دە ییک نق تیکشرووی لازم، کی تلنگ معنوی مزیتن ساقلازلق بولسن. یوقسە، املائی ئوزگەرمی طورغان نق بر نیگرگە سالب بولمایاچاق. سین شولرنگ بارسندە اعتبار ئیب، املائی کیگ معناسی بلەن آلم. حرفکە، سوزگە ھەم قوشمتارغە دائر سؤاللر بیردم.

شعر:

اسلامه!

مرور عصریله اولدک جدا اهل درایتدن
لهذا قورقمادی دشمنلرک دورلو جنایتدن.
بنوا الجھال خلاف کوردی سنی منطقە.
لهذا اولدیلر محروم آلا راه هدایتدن.
شودکلو اوغرادیک ای نور حق سوء تفاهیمه
سکا دوستلردە طارتمادیلر حتی خیاتندن.
سنگ برله سلفلر پادشاهلق ایتدی دنیاہ
خلفلردە تخلص یوق ھمان قیداسارتدن.
فساد و اختلاف قوبدی؛ نفاق و اختلال اوسدی
سلاطیندە اثرده قالماغاچ خلقه عدالتدن.
بقایى نا قبولن دولتک ظلمیلە، جوریلە
یلەندە اولمادی ملتدە أرباب سیاستدن.
فروعیلە، اصول عالیاتک اولدی ھب متروک
سنی تعبیر ایتوب جھیلە بر سطحی عبادتدن.
سنی حقیکلە ییلمک زور «کرامت» اولدیغی حالده
مشایخ اوردیلردم ھیچ ثبوتی یوق کرامتدن.
معالم شاكر المخناري «کاتتە قورغان».

ذوقلری بوزلا بارر. بوزلغان ساین ادیاتبزدن بر اقلاشربز. بز، ئیکى عصردن صوگ تاتار ادیاتبن بلوچیلر بز بته یازار. ئەگەر بو کوندن چارلرن کوروب جیگل و جیکلی بولغان املا قاعدەلری آستینە آلسەق، باشقا یاقندن دە ادیاتبزنی ئوبرە تو یوللرن چیکلەتسەک بزنگ ئشلر بز جونگە کیتەر...

IV

املا حقندە کوب کشی یازدی، کوب کشی ئوقودی. قارت محررلر بزنگ بر نیچەسى ئوز زمانلردە بر قرار یاساب ئوتدیلر. قازانغە بر نیچەمعلم باربده قاعدە یاساب کورساتدیلر. توبەندە اسملری مذکورذاتلردە املاحقندە کوب نەرسەلر یازدیلر. املاحقندە، یازوچیلرنگ مینم خاطرمدە قالغانلری بولر: ناصری، شاهتختینسکی، ھ. مقصودی، اسماعیل بابای، ح. فیضی، ر. بن فخرالدین (۱)، ف. کریمی، ع. ابراهیموف، ع. عصمتی، ف. طوقتارف، م. قربانعلیف، ع. سعدی، ح. علی، ع. کمال، ع. نوغای بەک، ن. دوماوی، ع. آلبارف، بایتورسونف، و. سلطائف، ف. صادق، ع. کەچبری، س. رمیف، ش. طاهری، ص. کمال، ع. کمال، بدیعف، ف. سبئی، ج. ولیدی، ک. بکر، م. آقچورینا، ع. چقنای، ی. خلیلی، ش. احمدیف، ن. یاشوف، ب. دولتشاهیف، ش. ایمانایف، عطا اسحاقی، ع. اسحاقی، ح. کریموف، ض. یانغالچیف و باشقا خاطرگە کیلب بتمەگان ذاتلر. بولرنگ قایسی آزغنە یازسەدە قایسیلری ییک کوب یازدیلر. بولردن باشقا بر دیستەلەب املا کتابی دە باسلیدی. شورا ژورنالندە بر نیچە سؤاللر بیرلەب، آگا قارشى جوابلردە یازلیدی. بولر آرقاسندە املا بایتاقنە ئشلەندی. نیجک دە کیگ صحرادەغی قېرلک ئوستینە قچقېرلغان آواز کبک کیگ فضاہە ئزسز ئوک بوغالمادی. بزگە بایتاق ئوق ئز و یول سالب قالدردی. شولای بولسەدە، املا کمالتکە ئیرشە آلمادی. بو حقندە سوز سوبەرگە، کیگەشلر ئیتەرگە، سؤاللر بیررگە، قاعدەلر یاسارغە تاغی ییک کیگ میدانلر قالدی ئەلی. مین شونى اعتبارغە آلب ئوزون مقدمەلر یازدم. املا کبک نچکە و ئولوغ خدمتتى بر کشیگنە بولدرآ الماون اعتبارغە آلب، مقدمەمنک صوگندە عمومگە قاراتب ییک مھم بر نیچە سؤال بیررگە بولدم. بیرلگەن سؤاللرم تلرنگ ئوز خصوصیتینە قازاب بیرلیدی. بو حقندەغی وچیلردە تلنگ ئوز خزینەسندن کیلیدی. قارشى بیرلەچک جوابلردە تلنگ ئوز خزینەسندن، ئوز قرآندن آنووی لازم.

تاتار تلینگ املاغە دائر خصوصیتلرینگ ئیک زورلری ئوچدر.

(۱) املا حقندە نیندی نرسەلر یازدم ایکار؟ حاضرندە اونوقتاقنە. ایندی مین اوزمنک «املا کشیسی» توگل ایکانلگننى بلە آلم. مینم ایچون شوشی کمالات ییتار. ر. بن فخرالدین.

قاش توزته، توزته کوز چغارو

ياخود

املا مسئلهسى

(عينا)

توركى تيلمز نيك سوزلرني شيوه لرينده گي تولى تلفظ غه باقماينچه، بر توسده يازا آلور ايسهك، شول چاقده بر اورطاق ادبي تلمنگ ايگه لري بولور ايديك. بونيك اوچون قايو شيوه تيلمنگ تويي ايكانلك ده برسوزگه كيلو كيرهك. شول نقطه ده اتفاقه كيلماي طوروب، املا توزه تو مسئله سيني قوزغاطو ايو توزوني توبه سيندن طوطونو كبي بولاچاق.

املا توزه تو طوغر وسنده يازغوچيلار مزده شوني اوق آيتار يا كه شونيك كبي رهك سوبالير. شونالرينك بري، بو ۱۹۱۷ نجى يلغى «شورا» نيك ۱-۲ نجى سانالرينده اوضون، اوضون مقاله لر يازغان نا معلوم افندى مسئله ني بيك يكل گنه حل قيلادور. آنيك آتويته كوره، اون يل اچينده بيك آينغه كينكان، ترقي قيلغان ايديل بويي قازان تيلي ۵۳ غازيطا- ژورنالنيك تيلي بولغانليقي برله توركي تيلمنگ بارچه طارماقلا رينيك ايگ آرطوق، ايگ فصيحى، ايگ ياقشى سى بولوب چيقادور. شوگار بناء شول شيوه اساس طوطولوب، ايشيتلگنچه بيك همزه لب گنه يازيلسه، تيل، املا مسئله اشيمز توكلله نه دور، تيك ايسكي مونچه ايسكي طاسغه عادتلنگان محرر رينك بر آز باشلاري غنه آغرطسه آغرطير دور. ياكى همزه لى املاغه اوگره نوب، توشونوب يتكاج محرر لريمز هم محرر عنوانيني طاشوغده مستحق بولاچاقار.

بيك اوستدن، اوستدن، سطحى گنه باقانده، نا معلوم افندى نيك اصطائستيقا دليل لريني ده غايب ايمان كيترو يولى برله قبول قيلونسه، مسئله حل قيلوندى ديورگه بولادور. آنچق اشنى تيكشره باشلاساق، قازان تيلي ديگان غازيطالاريمز تيليني سوبله نه طورغان قازان تيلي ايله تيكاشد برسهك، اول تيل قازان تيلي توگل ايكاني آب آچيق كوزيمز گه كورينه چك. آرا- طورا قيصولغان التفاتسزلكدن ناشى غاظلرني، آنده مونده كرگان مه ته سكه ده مو، بهر ده سكه ده مو آكلانا طورغان سوزلرني توشوروب باقساق، «اخلاص، اخلاص ديگان نرسه اوزيمز نيك ايسكي قل هوايكان» ديو كبي غازيطا- ژورناللاريمز نيك تيلي شول اوق بورونده عرب

فارسىغه كرودن ايلگارو طانوطياغان «توركي» مز ايكان ديورمز. بو اورنده قازان برلى يازغوچيلاريمز غه رحمت آيتماي اوضوب بولمايدور. ني قدر قازان نيقي بولسه لارده بو ذاتلر توركي تلمني چيكسز بوضوغه قوبوچيلىق قيلمآغانلار؛ انصاف لرينه قايتمازلار ايسه قازان تلفظنچه صانسز سوز طغوب يبرورگه حاللرندن كيلگان بولور ايدى؛ قازان شيوه سينده كوب، اصل توركي تيلده برده يوق جيم حرفيني بيك چاقلا ب قنه استعمال قيلالر. طورا بارا ان شاء الله، اوز آرا سوبلنه طورغان تيلده بو جيم قالسه ده، يازوده قالمز دور ديو اوموت يوق توگل. «الغه» «آله» كبي اصلسز غلطنى طاشلاي آماغان بولسه لارده، قازانلى لاريمز آيتولرنچه «ايدى» اورينه «ايى». ايديم اورينه «ايم»، «آيقايتو» «آپارو» لاريني يازمايلار. يتمگان يرلر يوق توگل، آنى اوزلر ده آيتورلر دور: ني سيبدن دور قاف اورينه كاف يازوني آرطوق كوره لر؛ قاماصوى كاما بولادور؛ روسچه سوزلر ايسه، آنلارنى كاف ايله يازو فرض كبي كوريله دور: فرا كسيه، كاميسييه، كانفير نسيه كوپالنه، دوكتور، كانسريت، كافيط؛ عربى قارى ديگان سوزدن ياصالغان فاميليا قازان غازيطالاريمز نيك دور كاريف بولوب چيقادور. بو كونگه قدر ني معناده ايكان هم قايدن كيلگان ايكانيته توشونه آماغانيم بر سوز «امطلو» سوزى دور. شونداي سوزلرني توركي تيلمه كر توگه «امطلوچيلار» بار ايسه ده، تيلمز نيك صاغ طبيعى بوچيرلر ني ييكوب بو نرسلر اونوطولور ديو اوموت ايتمن. ييطرف بولوب قنه باقانده، ني ديسه كده، توب قازانلق «بولدز» لار «قوياش» لار توركي تلمه آرطوق جنابت قيلالر ديوب بولمايدور.

شولاي بولغانده، اسطائستيقالار، فونيتيقالار برله استدلال قيلوب ماطاشولار آچيق ايشكنى قاغوب زحمت چيگوگه اوخشاماي مو؟ ياقشى مو، يمان مو ادبي تيل اورنيني طوطارداي «توركي» مز ر. يتمگان يرلر ينى بيتكروب. ۴۷-۴۸ تورلى شيوه اچندن ياراقلى باسوزلرني صابلا ب آلوب بوش اورنلرني طولديروب، يازا، اوقوطا باشلاساق توگل تيلمى قوم بولا آمامز مو؟ بواشنى بيك دقت بيك صاقلانوب اشله لازم ايكاني اوز اوزيندن آكلانادور. بر آيته طورغان، يازا طورغان، بيگره كده اوگره ته طورغان سوزيم نيك، تويى، اصلى قايدن، نيدن چيقانيني بلماز سه م، «املا مسئله سى» خواجه سى نا معلوم افندى نيك «ئيه له شو» ديگان سوزى كبي اورنسز سوزلر استعمال قيلولار صادر بولاچاقده برده شبهه يوق. اول افندى نيك مقصودى «ايله شو» (املا) مهموزه چه ئيه شو) ديمك بولغاندور. بو سوز ايسه ايل ديگان سوزدن چيقوب (اصلده ايلكه شو) ايكي نرسه نيك بربرينه ايل- دوست- بولو معنا سينده

ایرکنچیلک بیرسده ، اول ایرکنچیلک چیکسز توگل ، آنیك چیگی بار .

بو ایکی مذکور مقاله دن املانی بر توسلی تیلنی اورطاق ایتو اوچون ایف که بايقوط یصاب ، همزه گه کیگ یول آچو کیرهک نی گنه آکلادیم . نیدن «اوغلی» نی «ئوغلی» فونتیقاغه موافق راق بولوب ، «اول» نی «ئول» یازو ایشیتلگانچه یازو بولاده قرغز - قازاق ، باشقرد ، میشر ، تپتیر قسقهسی نی بار تورکی تیللی قوم لر اوز شیوه لرینی اونو طوب بو همزه لگان املالی تیلنی قبول قیلالار ایکان . بو کار توشونه آلامین ، بلکه (به لکی توگل) بوسرلر نی مقاله لر خواجه سی «شورا» نیگ کیله چک نومرلارینده بیان قیلوب بنده لرینی ممنون قیلور .

نیچه یوز یللار یازبلا کیلگان - اورنی اورنی ایله خطاده بولسون - املانی طاشلاب ، بو یا کئی - گویا فنی - املانی قبول قیلو قاش توزه تو اوچون کوز چقارو قیلیندن بولو کئی کورینه دور . مقاله خواجه سی «آز استثنالی اونکن قاعده لر» که بنا قیلونغان املا برله بشاره بیرسده ، اول قاعده لر قایده قایچان طوغاچاق نی ایتمی . اوزنیگ یازوی شول موعود «اونکن قاعده لر» که مبنی دیوگده اورن کورنمادی . مقاله سیندن املاسیچه یازلغان بر برینه اوخشاغان بر نیچه سوز الایق : «آجب ، یازلب ، تاراتب ، ئیتب ، قوشاب ، بولب ، آیرلوب ، تابلب ، قوشب آلب ، چقارب ، بو یصوندروب ، واتب ، جیمروب ، دیب ، جیتکروب جیمرب ، تارتب ، آشعب ، توقناتب چیکب ئوز که رتب» ، بو سوزلر نیندی قاعده لر که صالئوب یازیلغان ایکان ؟ «اونکن قاعده» برابرنده «اوتمهس قاعده» لرده یوقسه بارمو ؟ «جیمروب» یازغانده نیگ «جیمربوب» یازیلما نیچه «جیمرب» یازیلادور ؟ یوقسه یاد ایتولگان ضروری استثنالر که شول آیرلوب ، بو یصوندروب ، جیمروب جیتکروب نمونه ایتوب کیتلرگانمو ؟ واولی واوز یازیلو اوچون نه کیرهک ؟ یوقسه یازغوچی نیگ اختیار ی گنه کیرهکمو ، باشقه لارنی اوگره تودن ایلگارو اوزیکه اوگره نو کیرهک توگل مو ؟ تیلیمز نیگ املاسینی توزو اوچون ایگ ایلگارو تیلیمز نی اوزیمز که ییلو کیرهک توگل مو ؟ آنی ییلدیک ایسه املا مسئله سی اوز اوزیندن ، همزه افراطلر نندن باشقه ده توزه له چک توگل مو ؟ بو یول برله نارماساق قاش سزده کوز سزده قالمازمو ؟ بو سؤللر که جواب بیرگوچیلر بولورمو ؟

ایندی سوز کوب ایسه ده مختصر قیلماق مو ؟

ابراهیم آقچورین .

کیله دور . آنیگ «ئیله شو» ی ئیه - تورکی ایگه دن بولوب ، یا کئش مشترک لک علامتی «ش» کر تو ایله ایکی نرسه بر برینه ایگه - خواجه - بولو معناسز معنا چقارادور ، چونکه (چونکی توگل) بر نرسه گه ایگه - خواجه - بولو ایگه له نو آطالادور - نا معلوم افندی تیلنیگ مزیت خصوصیت لری طوغروبسنده بیک یاقشی سوزلر آیته دور . بیک درست (دورست توگل) ! شونلارنی رعایه قیلورغه ، کوز قاراسینی صاقلانغان کبی صاقلارغه تیوش . تیلنیگ کورکی ، فصاحتی شونلار ایله بولادور . یاط تیللر نیگ اوزلرینه مخصوص بولغان نرسه لرینی تیلیمز که کر نماز که کیرهک - قصه سی تورکیچه سوبلو ، یازو کیرهک . شوکار کوره نا معلوم افندی نیگ «اشکه باشلاو» دیولری تورکیچه ایتولگان سوز توگل - تورکیچه اش باشلاو ، هم (هم توگل) اشلی باشلاو دیوگنه درست بولوب ، اشکه باشلاو ، اشلر که باشلاو ایتو بیک بیوک خطا بولادور .

مقاله سینده معلوماتیلک کورستان ، آدم اوغلانی نچک هم قایچان یازو دیگان نرسه نی چقارغانلارغه ییلوب بیتکان ، تیلیمز طوغروبسنده هم بر متخصص لک نی دعوا قیلوغه اوخشاقرانغان افندی تیلیمز نیگ ایگ ییلگولی خصوصیتلر نندن بولغان سینغارمونیزم (۱) دیگان نرسه سینی یا که بلمای قالغان یا که اعتبار که آلمایدور . اول آیته دور : «تورلی شیوه ده بولغان تورک - تاتار لغت لری نیگ بارسن بر که طوبلاغانده غنه جیتسه جیته یازوب قالر . درستن نه تیکه نده آلی «جیتن قراماس» (شورا عدد ۳ صحیفه ۶۰) بو «جیتن قراماس» دیگان سوزنی نا معلوم افندی نیگ تلفظی هم رسم خطی اوزره قالدیروب یازغانده ، سینغارمونیزم قانونی موجبیچه «جیتن کر مهس» یازو لازم ایکانی بدیهی . مقاله سینی یازغانده عبارتتی بیک تکلف ایله یازو زحمتینی چیگه چیگه مؤلفمز یاشرون معنالی جمله لرده یازوب قویغان : «ادیات بله تانش بولوغه - سوزنگ قاراسنغنه واتب جیمروب جیته دیب اولیلر» . وقت اوزمازدن الگارو بو جمله نی مؤلف جنابلری اوزلری تفسیراب بیرسهر ، کیله چکده گی مفسر لر نیگ خدمتینی آسان قیلورلار ایدی . بو کونده سویله نه طورغان تورکی تیلنه بوندای جمله صیغمای ، فوطوریزم الی بزنیگ یاقغه تیوشکانی یوق . یوقسه یا کئی املاغنه بر یا کئی سینطاقسیس ده بز که تقدیم قیلو ایله بز لرنی بختیار قیلالار ؟ زیرا مقاله دن کوچروب آغان بو جمله لرده برنده ده مین مبتدا طابمادیم . نرسه «جیتسه جیته یازب قالر» ؟ نرسه جیتن قراماس (؟) کم لر نرسه نی «جیته دیب اولیلر» ؟ جمله لر توزوده تورکی تیلی نی تکی

(۱) بو سوزنی استعمال قیلوغه قارشو طوغوچیلار بولمازدور دیو اولایمین . تورکیلشدرو ممکن بولسه ، کم نیگ قولندن کیلور کشی رحیم ایتسوز .

«ولد معنويگزر يعقوب خان كمال احترام ايله جنابگزرغه سلام سويله‌دى. اوزى كويدن بېرلى حج گه بارو نيتنده ايدى. لىكن مملكت اشلىرى بيك تازاو اولديغندن سفر ممكن بولمادى. ايمدى شوننگ بدلى مقامنده امام جعفر الصادق حضر تلمرينگ مزارينى زيارت ايمدى ايله بو يرگه كيلگان ايدى. ياتنده ۳ يوزلهب يولداسى ده بار. خوته ندن اوتوب (۱) مذكور تربه مباركه گه باررغه مساعده قيلوگزنى اوتتهدر. بو توغريده حضر تگردن مرحمت اميد ايتهرهك جوابگزنى كوتوب قالدى.»

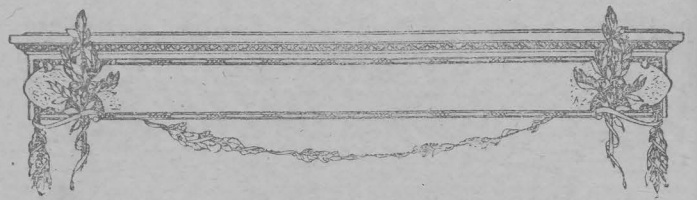
حبيب الله خان حسن جاتنى باشقه بر اويگه كرتوب اوزى بو حقدده ملاحظه قيلدى. و بر آز توشندكدن سوگره رد جوابى بېرمكچى بولدى. لىكن اوغلى ابراهيم: «يوقه غنه قورقاسگ نه تى، بر نرسده بولماس نه لى، اجازت بېريك، زيارتقه يول بېرمه سهك احتمال اول آچولانورده بزنگ بلن صوغشا باشلار» ديدى.

حبيب الله خان حقيقت حالدن خبر آلمق ايجون ابراهيمنى يعقوب خان حضورينه ارسال ايله‌دى. يعقوب خان ابراهيمنى فوق العاده بر حرمت ايله قارشى آلدى. بر آز هديه تقديم ايتهرهك آننگ اوزن مايلاب، ياخشى و ملايم سوزلر سويله ب نمون و مامون ايتدى. ابراهيم آناسى يائينه كيلوب: «بونندن ده ياخشى كشى بولماس، بوننگ حقدده شبهله نو برده لايق توگلدرد» ديگچ حبيب الله: «آلى بولسه مين اوزم آننگ يائينه باريم» ديه بر آز كشيلىن آلب يعقوب خان حضورينه كيتدى. يعقوب خان بونلرني عزت و اكرام ايله چادرلرغه توشروب صى و حرمت ايتدى.

شولايقنه طورغانده چادرلرغه هجوم ايتوب حبيب الله ننگ ياننده غى كشيلىرى اولترب بترديلىر. سوگره ابراهيم ننگ قول آياقلىرن بوغاولاب آنى حبس ايتديلىر. سوگندن حبيب الله نى ده طوتوب قول آياغن باغلاب قويدىلىر. يعقوب خان آننگ مهنر آلب: خوته ن و كلاسینه بر امر نامه يازوب حبيب الله ننگ مهنر باصوب بيهردى. بو امر نامه شوندىن عبارت ايدى: «مين يعقوب بك ياننده بيك راحت قوناق بولوب طورام. لىكن يعقوب خانسگ جاسوسلرى قضايلرنگ خوته نغه كيلولرندن خبر آغانلر. بنا عليه تيزلك ايله عسكرننگ يارطيسن جاوا طرفينه كوندره سز.»

حبيب الله نى اوغلىرى ايله بر گه بر آرباغه او طرتوب ياركند بيهرگاندىن سوگ، اطرافده بيه شرنگان عسكركلرینه تيزلك ايله خبر بېروب ۵۰-۶۰ كشى بلن خوته ن شهرينه كيلدى. يعقوب خان خوته ن و كيلرینه: «حبيب الله خان حضرتلرى مينم چادرده استراحت قيلوب قالدى مين ده آننگ رخصتى ايله شهرنى تماشا

(۱) امام جعفر الصادق مزارى خوته ندى ۹-۸ كوكلك آى شرق طرفنده در. شول سببلى خوته ندى اوتهرگه توغرى كيله.

آلتى شهر تاريخندن بر پارچه

يعقوب خاننگ خوته نى آلووى

خوته ن حكمدارى حبيب الله خان «خوقند» حمايه سینه كرمك بولوب، مخصوص مأمورلر ايله اوغلى ابراهيم نى يولغه صالحان ايدى. يول اوستنده بولغانلقدن ابراهيم كاشغردن اوتوب كيته چك ايدى. يعقوب خان آنى حضورينه جلب ايتوب عزت و حرمت قيلدى. و بر مونجه هديه لر احسان ايتوب قايا باراچغن صورادى. ابراهيم ده آندن كوردىكى لطف و احساندن محجوب اولوب «سر» نى چيشوب بېردى. يعقوب بك، خوقندنگ بو كونده جدل و اختلال او طى اجنده قالغانلغن و آننگ باشقه لرغه ياردم و حمايه قيلورلق كوچى قالماغانلغن بيان ايتوب ابراهيمنى تمام قناعتله ندردى. بو كونده خوقندغه باروننگ معناسز و بيهوده بر اش ايكانن آگلاتوب و اوزينگ حبيب الله خانغه محبت و اخلاصى بارلغن سويله ب ايكي حكومت آراسنده اتفاق ياصلون تله‌دى. ابراهيم ده بو وصيتى مصاححت كوروب بو خصوصده آتاسينه سوز آگلاتوب اتفاق ياصاو يولنده حركت ايتيه چگن بلدردى. و خوقندغه بارودن واز كيچوب خوته نغه ياندى (۱) و آتاسينه يولدن يانوب كيلووينگ سبين سويله‌دى. بدولت بيك ياخشى كشى ايكان، چنلابده آننگ بلن اتفاق ياصاو كېرهك اتى! ديدى. حبيب الله خان دنيا كورگان، كوب اشلىرىنى تجر به دن اوتكارگان بر كشى ايدى. اول: «اوغلم سېنى يعقوب خان اغفال ايتمش، آننگ مقصودى مملكتتمزنى ضبط ايتمكدرد» ديدى.

يعقوب خان ۵-۱۰ كوندن سوگره ۱۰ مگ عسكرك ايله خوته ن طرفينه يوردى. شهرگه بر كونلك يرده توقتاب ياركند واليسى بلن بر مونجه عسكرنى اول يرده بيه شرن قالدروب، ۵ مگ عسكرك ايله خوته نغه كيلوب ۱۰-۱۵ چاقرم چاماسى يرگه چاطر تكدى. ياننده غى عسكردن ۳-۴ يوز كشيلى قالدروب باشقه لرن چيتمده بيه شرن دروب طوردى. سوگره حسن جان اسملى بر كشيلىن خوته نغه كوندردى. حسن جان افندى حبيب الله خان حضورنده شوشى مضمونده سويله‌دى:

(۱) «ياندى» «لفظى قايتوب، كيتدى» معناسن افاده قىلا. حرفلرينك آزلغى، كلمه سينك قسقه لى ايله برابر معاچه ده طول اولدغندن بز مونى اختيار ايتدك.

«دین در سلسری» نه تنقید مناسبتی بلهن.

II

ایندی رحیم جان افندی آتابایف مقاله سینه کیله مز. رحیم جان افندی جنابلی «دینی تربیه و تعلیم مسئله سی هم دین در سلسری ص. یکبولاط نری» سرلوحه سیله اوزون اوزون اوج مقاله یازدیله. مذکور مقاله لرنک برنجیسنده دینک نیدن عبارت بولغانغی، آنک اخلاقه تأثیری و اجتماعی جهتی، آگا هر زمانده وهر مکانده زور اهمیت بیرلوب کیلگاندگی، مدنیت عالمنده آنک «آورو» مسئله لردن صانالغانغی، یاورویا علما و پیداغوغلرنک دینی تربیه و تعلیم طوغریسنده نظرلری و اختلافلری، یاورویانک بعض بر مفسکر و پیداغوغلرنک سوزینه کوره چیت ملتردن مدنیت قبول ایتوده زور خطرله ر بولوب. دینی تربیه و تعلیم مسئله سنده ایسه بو خطرله تاغیده زورراق بولورغه، و تقلید ایتکان ملنتی انقراض وهلاکتکه اوستردرگه تیوشلگی دلیللری، فلسفه لری و بعض بر کشف و اختراعلری بلهن تکرار، تکرار بیان ایتله. دین مسئله سینک بزدهده «آورو» مسئله بولغانغی، فقط بو آورولق باری تعلیم و تربیه جهتندن گنه ایکانلگی ذکر ایتلوب، فیلسوفلر، اخلاقچیلر، سانسایلیست وده موقراتلر طرفندن کیترووی ممکن بولغان شبهه و اعتراضلرغده قسقه غنه لکن غایت حکیمانه جوابلر بیرلوب کیچله. آندن سوک اوزمزنک غایت درجهده دیندارلق دعواسنده بولا طوروبده، دینی تربیه و تعلیمگه آزغنه بولسهده اهمیت بیرمه گاندگمز وهمانده اهمیت بیرمه ومز، بو کارچه درس کتابلری تألیف ایتوده اوزمزدن مدنیرونک صانالغان دینده شلمزگه تقلید ایتودن اوزا آلمانمیز ذکر ایتلوب، مینمده دین در سلسرنده «تدریسات ابتدائیه جموعه سی» ندن استفاده ایتکانلگم میدانغه قویلا. دینی تربیه و تعلیمده همدد دین در سلسکر نده ایسه مدنی ملتردن و شول جمله دن روسلردن اصول و ترتیب آلو غایت درجهده ضررلی هلاکت و انقراضغه اوستردرلک درجه سنده قورقنچلی بولاجقلغی مقاله ده تکرار، تکرار ذکر ایتله و بوتون مقاله لر باشدن آخزینه قدر شول فکر بلهن چوارلاننه، که اوشبو نقطه برنجی مقاله نک روحی صانالورغه تیوش.

بو مقاله حقنده بزنگ هیچ بر دییه چکمز یوق. اوقوچیلرغه بوتونلهی مجهول اوشبو حقیقتلرنی میدانغه قویغانغی اوجون رحیم جان افندیگه بز «شورا» اوقوچی صفتی بلهن رحمت کنه ایتمز. مسلمانلرنی خراب ایتکان خصوصلر، دینی اختلافلر بولمیچه،

قیلورغه کیلدم» دیدی. وکلا خوش آمد قیلوب شهرده قالغان عسکرلرن کورسه توب یوردیلر. یعقوب خان آنلرنک عسکری انتظاملرن تحسین قیلوب طورر ایدی. سوکره: «حبیب الله خان حضرتلری شهرکه مینم عسکرم بلهن کیله چک، بز آنک بلهن محبت ایتوب اتناق یصادق!» دیه قورالرنی بر یرگه طویلاب قویوب عسکر ایله آنک قارشیسنه باررغه تیوشلیکنی آکلاتدی. وکلا «خوب» دیب شولای ایتدیله. شهرده بر کشیده قالماینچه «استقبال» قیلورغه چقدیلر.

بونلر چغو ایله یعقوب خان عسکری (اولدن بیرلوب قویغانغی تعلیم بونینچه) شهرگه کره باشلادیله. «۳-۴ یوز» خیال قیلنغان یعقوب بک عسکرینک اون مکرزدده کوبه بوب کیتکان کورگاج اهالی شبهه گه توشدی. و حبیب الله خانتی ازلی باشلادیله. یعقوب خان «اول حاضر کیلوب یته» دیه خلقنک شبهه سن کیتهررگه طرشر ایدی.

نهایت «حکمدارمز قتی؟» سؤالینه قارشی یعقوب خان: «اول وفات بولدی. ایندی میگا بیعت ایته چکسز» دیه جواب بیردی. مونه شوندن سوک غایت دهشتلی صوغش چغوب کیتوب قان دریالری آقدی. خوته ن خلقی بتونلی قرلوب بته یازدی. خوته نلیلردن ۲۰ مگلب کشی اولدی. اوج کون اوج تون توتاش صوغشقاندن سوک اطاعت ایتهرگه مجبور بولدیله.

یعقوب خان خوته تنی آغاندن سوکره نیازلکنی حاکم قیلوب اوزی کاشغرغه یانیدی. کاشغرگه ده میربابا اسملی کشینی والی تعیین ایتدی.

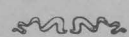
حبیب الله خان اوغللری ایله برلیکده اولترلوب یارکننده مدفون بولدیله.

نوشیروان یاوشف. «خوته ن»

شعر:

نهرده قالدی.

نهرده قالدی ییزده گی اول حق، حقانیت سوزی؟
 طولدی چونکه خلق آراسینده بو کون بیر فسق و برد
 حق، حقانیت اولان یهرده اولور بیک درلو ذوق
 نهرده اول بیک دورلو ذوق؟ هر یهرده آه بیک درلو درد
 حق، حقانیت اکر بیر یهرده اولمازسه یامان
 چونکه اول یهرده اولور هر دم نفاق، اولماز آمان،
 زنجیرلی طلبه سنندن: آق مسجدلی لطفی عبدالله.

اولچه و سوز بر مقياسده و انتقادسز بر اصولده مدنيت قبول ايتو بولغانلق كبك كشفلرني، اخلاقچيلر، فيلسوفلر، ساتسياليست و ده موقر انلرغه بو گارچه بيره آلودن عاجز طور دقمز جوابلرني كوروب و اوقوب بز قووانمز غنه. بوندي مقاله لرده اسلام علماسي ده التفاسنز قالد رليچه، روسسو، اسپينسر، كامينسكي لر ره تدن، شهرستاني، طبري و ابن قيم لرنگ ده تلگه آلئولري، و «اكتفاح القنوع» صاحب لرينه قدر باروب يتولر بزگه مقاله صاحبينگ «ذوالجناحين» ايكانچيدگن اعتراف قيلدرتو اوستينه غايت زور اميدلرده طودرا. بو مقاله ده بزنگ عقلمزغه ايرشه آلمان باري بر ايكي نقطه غنه بار: محترم رحيم جان افندي «دين درسلي» تأليف ايتكانده بزني «تدريسيات ابتدائيه مجموعه سي» ندن اقتباس ايتكان، ديب كيته. تدريسيات ابتدائيه مجموعه سندن استفاده ايتكان بولسوق بو البته بزگه بر عيب سانالما سقه تيوش. لکن بر نيچه گنه درس اور نه كلر ندن عبارت بولغان مذکور مجموعه دن استفاده ايتدی دييوگه قاراغانده، منقد افنديچه مينم مقتدا به لرم بولغان روس درس لکلر ندن استفاده ايتدی دييو الزام اوچون تاغي موافقراق توشه ر ایدی. بو حقه روس درس لکلری طوب طولی بیت. ابتدائی مکتبلرنگ مفردات پروغرام مالر نده بيله دين تعليمی اصولی حقه ده تدريسيات ابتدائيه مجموعه سنده غی قدر گنه نمونه لر ذکر ايتله در. شولای بولغاچ نيك اول قدر يرافقه كيتهرگه، بولردن غنه استفاده قيلغان دييمه سكه؟ بولای ايتكانده دين درس لر ندن نوركتو مقصدينه تاغي ده ياقنايا توشولور ایدی توگلمی؟

برنجی مقاله ده بزنگ ذهنمز ايرشه آلمان ايكنجی نقطه شول: مقاله صاحبي آدم صايون دبرلك دينی تعليم مسئله سي و دين درس لکلر نده باشقه ملترگه تقليد ياراماغانلغن، بواش تقليد ايتوچي ملتي هلاکت و انقراضه اوستره بچکن تکرار ايتيه و ايجاد اختراعني کوبه يتو تيوشلگن آغه سوره. «تقليد» عبارته سي البته ييك چرکين و يوغومسز سوز. بوندن بارمزنگ ده قاچاسمز کيله. برمزنگ ده مقلد اسمن کونه ره سمز کيلمی. بو عباره دينگه به يله نگانده يگره کده منفور عباره تلقی ايتله. بزنگ انتباه دورمزده بوگا آچلغان صوغش تأثیری بلهن بو شول قدر منفور عباره بولوب کيتدی، که حاضرگی کونده عربلرنگ «ان البغاث بارضنا يستسمر» مقالرينه مصداق اولاره ق هر بر علم مائده سينه چييلغان کشي - ولو طفيلي بولسون - ايجاد و اجتهاد دعواسينه قالدی. ابو حنيفه، مالک و ابن حنبل و شافعی لرنگ قرآن و سنتکه استناد ايتلگان سوزلرينه ايه روگه ده ايجاد و اجتهاد که منافی توسلی قاری باشلادق. سلف اثرلری، ايسکی علم خزينه لرې بوتونله ی سبرلوب توگورگه طوتوندی، چونکه «موجد» بولغاندن صوگ بولرغه احتياج قالمادی.

ايجاد و اختراع عبارته لری البته کوگنگه ييك يوغوملی، ييك قزدرغیچ عبارته لر. البته هر کمنگ موجد و مخترع اسمن آلاسی كيلور. لکن شونگ بلهن برابر بولر بايقاغنه شرط و شرائطی، کوب کنه طرشقه، ثبات و متانتکه توقف قیلا طورغان ندرسه لر بولسه کيردک. خالص علمی مسئله لرده تقليد قانش و جزئی ايجادلر هر وقت بولوب طورسه ده، چن ايجاد ييك سيره ک تابلسه کيردک. بو مستقل عقل و مستقل دماغنگ اوزاق و قتلر ثمره اجتهادی، و عموماً بر قاچ عقل و دماغلرنگ بربر آرتلی يالغان تيجيه افکاری بولادر. شولای ايجاد بزگه نی قدر مرغوب بولسه شول نسبتده ايرشوی آور بر ندرسه در. تقليد ايسه بز آ کاردن نی چاقلی قاچساق و قاچارغه طرشساق ده، بزنی هر وقت اوزينه تارتا و اوستريد. اول طبيعتنگ بر قانونيدر. دنيا ياراتلغاندن بيرلی کوچسز هر وقت کوچليگه تقليد ايتيه کيلگان. مدنيت هر وقت و هر بيرده کوچيلدن کوچسزگه ميراث اولاره ق قالوب، صوگيینی کوچيليه ندرگان. بو قانون بوگارچه اوز حکمن حکم، اوز سوزن سوز ايتكان کبک، بوندن صوگده شول حکمن کیری آلماسه کيردک. بوگا دليل کور. سه تو اوچون برده يرافقه کيته سي، تاريخ صحيفه لرلر آقارو مشقينه بيرله سي يوق. حاضرگی کونده بر برنگ بوغازينه باشکان ايکی گروه ملت و دولت لرنگ، برسی طرفدن ميدانغه کيرلرنگان فائده لی تشبثلرني کونی وساعتی بلهن اوزلرينه تطبيق ايتيه بارولری، تگی دولت لرنگ دشمن بولولری حتی بو خصوصده تقليد که مانع بولماوی کوز آلدنده بیت. اصول تعليم و تربيه مسئله سنده ده اشلر شولايوق. بونده ده تقليد قيلنه چق ملترنگ باشقه دين اهلی بولوچيلقلى آرتک فائده لی اصوللرلر قبول ايتوگه کيرته بولماسقه تيوش. رحيم جان افندينگ مقاله لرني کوز آلدنده ايتكان، بونی ايضاح اوچون ميگا برده يرافقه کيتوگه مجبوريت کورلمی. رحيم جان افندي تقليدنگ ايتک الوغ دشمنانی، ايجاد و اختراع عاشقی بولدينی حالده مقاله لر نده ايجاد نامينه يارارلق بر ندرسه ده کورميسز. مذکور مقاله لرده ميدانغه قوبلغان فکرلر کينه شولوق ياورو پاليلردن يعنی خريستيان ملتردن آلغان فکرلر توگلمی؟ ا کرده رحيم جان افندي ياوروبا علما و پيداغوغلرنگ نظريه لرينه بنا قيلغان بعض بر فکرلرينه ايجاد نامی بيره چک بولسه، باشقه لر حقه ده بو نيك درست کورلمی؟ نيك چاباناسی چلغاوی بلهن اورلاو ديب کنه حکم قيلنه. شولای، بز بارمزده تقليد دن قاچارغه طرشامز، بارمزده آ کاردن نفرته نه مز. لکن آخرده کينه شوگا باروب آرقالانا وصيينامز. هينم بو سوزلرمدن تقليد محي ايتکلگم آگلاشلما سون. مين باری واقعی غنه بيان قیلام. ايجاد دعواسنده بولغان و موجدلک نامن آلورغه طرشقان کشيرمزنگ ده تقليد طر ناغندن ييك تيز گنه اچقنا آلماغا نلقلرلر

برنجی مقاله ده بزنگ ذهنمز ايرشه آلمان ايكنجی نقطه شول: مقاله صاحبي آدم صايون دبرلك دينی تعليم مسئله سي و دين درس لکلر نده باشقه ملترگه تقليد ياراماغانلغن، بواش تقليد ايتوچي ملتي هلاکت و انقراضه اوستره بچکن تکرار ايتيه و ايجاد اختراعني کوبه يتو تيوشلگن آغه سوره. «تقليد» عبارته سي البته ييك چرکين و يوغومسز سوز. بوندن بارمزنگ ده قاچاسمز کيله. برمزنگ ده مقلد اسمن کونه ره سمز کيلمی. بو عباره دينگه به يله نگانده يگره کده منفور عباره تلقی ايتله. بزنگ انتباه دورمزده بوگا آچلغان صوغش تأثیری بلهن بو شول قدر منفور عباره بولوب کيتدی، که حاضرگی کونده عربلرنگ «ان البغاث بارضنا يستسمر» مقالرينه مصداق اولاره ق هر بر علم مائده سينه چييلغان کشي - ولو طفيلي بولسون - ايجاد و اجتهاد دعواسينه قالدی. ابو حنيفه، مالک و ابن حنبل و شافعی لرنگ قرآن و سنتکه استناد ايتلگان سوزلرينه ايه روگه ده ايجاد و اجتهاد که منافی توسلی قاری باشلادق. سلف اثرلری، ايسکی علم خزينه لرې بوتونله ی سبرلوب توگورگه طوتوندی، چونکه «موجد» بولغاندن صوگ بولرغه احتياج قالمادی.

خاطرغه توشورمه کچی گنه بولام . یوقسه ایجاد عباره سینه مینده قزقمیم توگل . رحیم جان افندی بلهن برطاوشقه اوق مینمده بوغازم یرتلغانچه «تقاید و اقتباسنی آزایتورغه، ایجاد و اختراعنی کوبه توروگه کیرهک!» دیهسم کیله .

رحیم جان افندی آتابایف جنابلرینک ایکنجی مقاله لری و اوچنجی مقاله لری نیک برقمی جز «دین درسلری» مزنگ مقدمه سینه باغشلاندر . کتاب مقدمه لرن تنقید قیلو بوکارچه عادت بولمادیقی حالده ، بزنگ اثرگه بو قدر اهمیت بیردیگی اوچون مقاله صاحبنه آیروچه تشکر ایتوگه البته بورچلیمز . شونگ بلهن برابر رحیم جان افندیگ اوشبو مقاله لرنده تنقید اصولرینه اصلا رعایه قیلنماغانلقنی ، ازغنده بولسه صالحن قانلیق صاقلانا آلمانلقنی ده سوبله مده سدن اوزا آلمیمز . رحیم جان افندی باشقه مقاله لرنده گی کیک اوک بزنگ اثر حقدنده آرتق قزو قانلیق کورسه ته و عصبیرینه حاکم بولودن عاجز قالدر . آنک مقاله سن کورو بلهن مینم خاطرمه میسیونرنگ قرآن اوقوب ماتاشووی و قرآن آیتلرن جنتکلهوی کیلوب توشه . میسیونر معین بر مقصد کوزه تکانلکدن آکا حقائق قرآینه طبعی گیزلی قالا ، آنک کوزی تارتمالی و شبهه کیتررگه ممکن بولغان نقطه لرده غنه قرار لانه . شونگ شیکلی رحیم جان افندی ده بزنگ درسلکنک محاسنندن بوتونلهی کوز یوما و تارتوب صوزوب بولسه ده ، بز نه یمه گان و سوبله مده گان سوزلرنی سوبله توب بولسه ده بزگه تنقید اوقلری قادرغه طرشا . کشی قولینه قام طوتا آلا ایکان . البته تله گان نهرسه سن یازار ، باشقه نگ اراده و اختیارینه هیچ کم حاکم توگل . شولایده وجدان و ایمان بونجه حرکت ایتسه نتیجه اعتباری بلهن تاغی ده یاخشیراق بولور ایدی توستی طوبولادر . پیغمبرلک قیلو و غیبدن خبر بیرو بیک اوک کیلشوب بتمه سه ده ، بز مقاله صاحبی «دین درسلری» میداغه چقماس بورون اوق تنقید یازارغا قرار بیرگان دیه سمز کیله در . بوطنمزی مقاله صاحبنک مقدمه مزده سوبله نگان بعض بر سوزلرنی تجریف ایتوب باشقه معنار یرووی بلهن ، قای بر بز نه یمه گان سوزلرنی بزگه اسناد قیلووی بلهن حقالمقچی بولامز .

رحیم جان افندی نیک برنجی جز «دین درسلرینک مقدمه سینه باغشلان تنقیدن اوج نقطه غه جیارغه طوغری کیله : ۱) بالارغه دین تریه سی بیرو اوچون مسجدنگ ایک برنجی واسطه ایتلوب طوتلووی . ۲) مسجدنگ مناره لرنده ، منبر و محراب لرنده بالا اوچون قدسیتر کیزلنکار ، بولووی . ۳) دین درسلرینه روحانیلرنی اییه قیلو مسئله سی . برنجی ماده نی ، یعنی بالاغه دین تریه سی بیرو اوچون مسجدنگ واسطه ایتوب طوتلو تیوشلگن مقاله صاحبی بالانی مسجدکه یورتو و مسجدکه اوستردو بلهن تفسیر قیلاده ،

مسجد بلهن چیرکو و آراسنده مقایسه یورتوب ، صو کغیسنده بالانی اوزینه جلب ایته چک جرلر ، رسملر و باشقه تورلی زینت لربک خصوصلر بولورون . اولگیسی ایسه غایت طولی بولغان خشوع و خالص عبادت لرنک اورنلری بولورون و شونگ اوچون ده صاحب الشریعه طرفدن خلوص قلبنی سلب ایته چک ظاهری زینت لرن بلهن زینتله نودن منع قیلنورون ، بناعلیه بالالرنی اوزینه جلب ایته آلمایه چقن سوبلی و بزنگ بو طوغریده روس میتودیکاچیلرینه ایهروب آلدانورومز بلهن حکم قیلادر . چیرکو بلهن مسجد آراسنده و بولرده قیلانغان عبادت لرن آراسنده کلی فرقلر بولو مسئله سی ان شاء الله بر کمگه ده یاشرن توگلدر . چیرکو و جرلری ، چیرکو و زینت لری و چیرکو و رسملری ، روحانیلرنک کیم و قیافتلری بزگه ده معلوم نهرسه لر بولسه کیرهک . شولایوق «خانون و بالالردن آیروب عبادت ایتو اوچون تأسیس قیلنمشلدر» دیب نه توروگه اوک باطرچیلق قیلا آلماساق ده ، مسجدلرنک خضوع ، خشوع و حضور قلب اورنلری ایکنچلیکلرن بیک یاخشی بله مز . مسجد البته بالانی چیرکو قدر اوزینه جلب ایته آلماس . لکن شونگ بلهن برابر بیک سیرهک بالالاق بولسه اوزندن نفرت ایتدرز دیب ده نه یمه آلمیمز . مسجد ظاهری کورنشدن چیرکو و دن نی قدر قالش بولسه ده ، آنده زینت اسبابی یوق درجه سنده از بولسه ده ، آنک وضعیتی ، بناسی و آنده غی عبادت مراسمی بالانی اوزینه جلب ایتمه س دیب بولمی . اوزمزنک بالالاق دورمزه قایتوب قاراساق ، بو سوزلرنی ان شاء الله حقیقتدن یراق تابمامز . بالانک طبیعتی نی قدر آنی مادیتکه تارتسون و نی قدر اوینغه اوستردسون ، اول کینه کچکنه بر مقیاسده انساندر . بنا علیه طبیعت انسانیه دن بولغان تأثر و معنویتکه میل قورلرن آگردن بالکل سلب ایتو یارماس . شونلقدن بز بالانی سیرهک سیرهک مسجدکه آلوب بارغالاغانده ، مسجددن نقرتله نو توگل ، بالعکس کیله چک اوچون آکارغه روحانی غذا حاصل بولالاق دعواسنده مز . بو البته مسجدلرنده زینت بولماوغه قاراب سوبله نه . لکن مسجدلرنک زینتله نولری ممنوع بولو بولماوندن قطع نظر قیلوب سوبله گانده ، حاضرگی کونده مسجدلرنده اوزلرینه بالانی جلب قیلورلر زینت لرن بوتونلهی یوق دیب ده نه یمه آلمیمز . بز ایسه درسلگمزی پیغمبر و صحابه لرن زمانینه یاخود کیله چک بوونلرغه قاراب یازماق ، بلکه شوشی کوتنگ بالالری اوچون یازدق . مسجدنگ مناره و گومبه زلری یوق ایتله چک بولسه ، منبری بورنه باشی کیسه گندن ، یاخود جای یه شچیگنه اوخشاشاق درجه ده عادی بر نهرسه دن عبارت بولسه ، قنبدیل و ایلیکتر یجستوا قیلنندن یا قنر تقچلر چقارلوب تاشلان چق بولسه ، سیکلیگی کشی ، بویغنی غنه بولوب توبه سی آغاچ بوتاقلری بلهن یا بالاق بولسه ، ایده نی واق تاشلر بلهن جهیله چک بولسه ،

يعنى پيغمبر زمانده غي حالينه قايتارلسه، بو صوگنغى سوزمىزنى سويله رگه حقمز بولماس.

آننگ صوگنده مسجدرمز تلهسه نيندى وضعيته بولسونلر، الرده بالارنى اوزلرينه جلب ايتيرلك خصوصلر بولسون بولماسون، بز آلرني مسجد بلهن تانشدررغه بورچليمز. بو آلرنگ كيه چكده مسجدرمز طوغريسنده درست معلوماتلى بولولرى همده اول حقدده نهلله نيندى خرافى اعتقادلرغه بيرلهمولرى اوچون لازم تابلادر. شولايقو مسجد و جماعت آدابى بلدرو مقصدى بلهن آلرني آز بولسهده مسجدركه يورتو تيوش بولور. ذاتا آلرنگ بالانى نفرت ايتدره چكلكلرلى فكرنده بولغان رحيم جان افندى اوزى ده بونى اعتراف قيلمى توگل. اول مسجدرده بالانى اوزينه جلب ايتهرچك خصوصلر يوقلغى، بالعكس نفرت ايتدرلك اورن ايكانچيلىگى حقدده ستون يارم قدر كغند قارالديغى حالده آخرده «البته مينم بو سوزمدن بالانى مسجدركه برده يورتمه سكه، مسجدرنى حرمت ايتدرمه سكه تيوش ديگان حكم آكلاشلماس...» ديب نيهته. حالبوكه بزنگ سويله گان سوزمىزده شول غنه: بزده بالانى بيش وقت نمازغه اوستره رگه كيرهك ديگنغز يوق. بز مقدمه مزده «اول وقت انى سيرهك سيرهك بولسهده جمعهغه آلوب بارو ممكن بولاچق. ايبي عيد نمازى ده ايندى آك مجهول بر نرسه بولمايه چق» ديگان ايدك. رحيم جان افندى جنابلى اولدن اورنلاشدروب قويغان قرارى سوقى بلهن بولسه كيرهك «مسجدر ايسه بالاغه دين تربيه سى بيرو اوچون ايك بريچى واسطه بولورغه تيوش...» ديگان سوزمىزگه بالانى هر وقت مسجدركه اوستره رگه كيرهك معناسن بيردهده بزگه تنقيد اوقلرن يادورا. بز مسجدرنگ دين تربيه سنده واسطه بولوچيلىغى نى جهتمدن بولورغه تيوشلكن بيك آچق نيهتلك: آنك مناردلرنده، منبر و محرابلرنده بالا اوچون قدسيتر گيزله لگان بولسون، مسجدرنگ امامينه و مؤذنينه بالانگ كو گلنده بر حرمت و رعايه حسى اورنلاشسون. اول جمعهغه باروب قايتقان آتاسنده اولگى كونه قاراغانده بر باشقلىق، يا كالى، اللهغه ياقتلق حس ايتسون. نماز او قوغلان آتاسى و آتاسى سببلى عائلده بركات، معنوى بر حمايه بار ديه ظن ايتسون و شول آرقاده آتا آناغه احترامى، آلرغه اطاعتى قوتانسون، ادب و تربيه سى نيگر آلسون...» ديدك. بالانى مسجدركه يورتومسئله سن ايسه مسجدرنگ دين تربيه سنده واسطه بولوچيلىغى بر جزئى ايتوب كنه قارادق. مسجدركه يورتونى ده «سيرهك سيرهك بولسهده جمعهغه آلوب بارو ممكن بولاچق» ديهه تصريح قيلدق. ايندى شولاى بولاچ رحيم جان افندينگ بزگه چيركه و بلهن مسجدر آراسنده غى آيرمالر حقدده درسلى بيرووى، شولايقو بزنگ روس ميتوديكا چيلرينه ايهروب آدانوومز بلهن حكم قيلووى

آشغوبراق نيشلگان يولسز بر سوز بولوب قالور. رحيم جان افندى جنابلى بالانى مسجدركه آلوب بارونگ تربيه وى جهتمدن ضررن سويله و بلهن گنه قالميجه، آننگ شريعتنگ بويرقارينده موافق توگللكن ميدانغه قويا. چونكه حضرت رسول «جنبوا مساجدكم مجانينكم وصيانكم...» حديثى بلهن بالارنى مسجدركه كيتروندن منع ايشان ايش. مقاله صاحبي ايكي ياقلى بولورغه بيك ياراتقانلقدن بولورغه كيرهك، مقاله لرن هر وقت ديرلك قرآن ايتلرى واحاديث شريفه بلهن زيتلهرگه طرشا. كوب وقت اول مسئلهنگ دينى جهتلرينده چوموب كته. بو وقت اول بعضا شوندى ارى برطور آلا، سوزنى شول قدر يوغاريدن توشوره، كه بز بوندى وضعيت آلونى روسيه علماسى اچنده ايكي اوچ، آشا كيتسه بر قول بارماغى صانى قدر ذاتلرغهنه درست كورر ايدك. لكن تاسفكه قارشى مقاله صاحبي نى قدر يوغاريلقنى آرتدررغه طرشسه، سويله گان فكر و دليللرى شول نسبتده اوك توبه نيه، سويله وچينگ طوتقان وضعيتى بلهن سويله گان سوزى غالباً «معكوساً» متناسب بولادر. بالارنى مسجدركه كيتروگه شرعاً منع باراغينه دليل كيترووى ده، مقاله صاحبينگ كوتورلورگه طرشوبده توبه نيه ووينه صوگ درجهده توبه نيه ووينه مجسم مثال بولسه كيرهك.

ابن ماجه طرفندن روايت ايتلگان اوشبو وائله بن الاسقع حديثى بزگه بيك معلوم حديث. حديثنگ طولى ودرستى مونه بولاى: جنبوا مساجدكم صيانكم و مجانينكم و شراركم و بيعكم و خصوصاتكم و رفع اصواتكم و اقامة حدودكم و سل سيفكم و اتخذوا على ابوابها المظاهر و جروها فى الجمع. (۱) مقاله صاحبي ايسه بونى «جنبوا مساجدكم مجانينكم وصيانكم الخ» صورتده ذكر ايتيه. ايگ اللك بز حديث شريف حرمتينه بونى «جنبوا مساجدكم صيانكم و مجانينكم» ديه درستلر كيتيك. آندن صوگ حديثى سند و متن جهتمدن نيكشررگه كرشيك: حديث هر نه قدر صحاح ستهنگ برسى بولغان ابن ماجهده مذكور ايسهده سدى ضعيفدر. چونكه بونك سندنده «الحارث بن نبهان» بولوب حديث اماملى طرفندن بالاتفاق تضعيف قيلمشدر. بونك حقدده امام احمد، بخارى «منكر الحديث» ديگانلر. نسائى «متروك» ديگان. ابن معين «ليس بشى»، لا يكتب حديثه»، ابوحاتم «متروك الحديث، ضعيف»، ابن المدينى «كان ضعيفاً ضعيفاً» ديگانلر. (۲) شولوق سنده گى «عتبه بن يقظان» حقددهده سوزيق توگل». (۳)

حسينيه معلملرن ص. ييكولا. اورنورغ.

(۱) ابن ماجه ۱۳۱ ج ۱

(۲) ميزان الاعتدال ۲۰۶ ج ۲

(۳) ميزان الاعتدال ۱۷۶ ج ۲

خطارون توزه تورگه هم آلارنی اوز سوزلری برله الزام ایتهر
ایچون بر آز سوزلرن طیکلاب قاریق:

آلا رایتہ: «بالا اویوننی البتہ درسدن نغراق یاراتا وطبیعتی
ایله اویوننی درس گه ترجیح ایتہ. طبعاً اویونغه منہمک بولغانلر
ایسه منہ شول سبیلی: شایان، حیلہ کار، - تنبل، ئەشہ کی وناچار
بولالار. واقع بولغان قضالر اویون سبیلی قولی چقغان،
آیاغی صنغان، قاصیغی یارولغان، وباشقہ اعضالری ایمگانان نی قدر
بالار شونک قربانی بولوب کیتلر. اگر ایندی مقصد هوا آو
بولسه، درس آرارلرنده تنفس اثناسنده ایکشہر ایکشہر اولارہق
مبصرلرنک نظارتی تحتندہ بولمق شرطی برله طشدہ بر آز یوری
بولرلر.»

سطحی توشونگانلر چه بر آز معقول شیکلی کورنگان بوفکر
باطلنک، توکل یاوروپادہ حتی تورکیہ وبلغارستانده ییلہ بر یالغز
مروجی قالمامشدر. فقط بزده (روسیه مسلمانلرنده) مع التأسف
موندی ادعاده، بو فکردہ مکتب، مدرسہ کورگان معلملر بیک
کوبدر. شونک ایچون اویون شایان اہمیتلی بر مسئلہدر. بالا البتہ
اویوننی درسدن نغراق وکوبرک سویتہر. چونکہ اویون غایت
طبیعی، بر توری شادلیق، سونچلک بیرہ تورغان فطرتا محتاج
بولولغان نرسہدر. بالا اویون برله کولہ، کولکینی آچا، ذوق
ومسرت ایسہ ناظم صحت وسعادتدر. شایان اہمیتلی ودقت ایتلورگہ
تیوشلی بولغان نقطہ توکلیدرکہ، بر خستہ (آورو) غہ دوقتورنک
شفالی علاجی تأثیر اجرا ایتہ آلمغان بروقتدہ، برشادقلی خبرنگ
یاکہ سہوکلو بر دوستینگ کیلووی آنی تریتوب آیاغینہ باصدرا.
بالا تہی یوری باشلاوندن اول اوک اویونغہ باشلی، چقرا، قیمتی،
اویار ایچون تہی صوری وکولہ. آیاقدہ، آباق اوستی تورا
آلماس بورونوق یوریسی، یوگرہسی، براورندن ایکنچی اورغہ
کوچہسی کیلہدر. کولگی فطری اولارہق شونی تلاب تورادر.
کورلہدرکہ: بو حس فطرتدہ مکنوز ایمش. بولای اویون
برلہ کونگان، آندن قزق تابا آغان وموندی ذوق حیاتدن محرو
میتی حالندہ، صودن محروم، یاغورغہ صوصاغان چچک شیکلی
قوروب حیاتدن قوری قالووی لازم بولوب کیلگان نرسہ وباعلردن
بالارنی آروپ آلمق، حیات وطازا حیاتی اولدرو دیمکدر.

استوارت میل اوزینگ خاطرہلرنده ایتہ: «یکرمی بیش
اوتوز بیش یاشرمہ قدر میم (دماغم) فوق العادہ اشلہ وفعالیت
کورسہ تو ایله برابر قلبم محزون وروحم مایوس ایدی. شول
زماندہ میکا ادبیات وشعر برلہ توغل ایتہرگہ توصیه ایتدیلم، کیگاش
بیردیلم. فائدہدہ حاصل بولمادی. مینم اوز ظنمہ کورہ بومایوسیت،
بو روح توشونکیلکنگ بردن بر سببی دہ کچکنہ وقتمدہ باشقہ

اویون و تربیه

(اویون، تربیه، بو حقدہ اولگی تربیه عالملری ایله صوکتی تربیه
عالملرنک فکری، فائدهسی، استوارت میل، تأثیرات معنویسی،
باقچہلی مکتبلر).

بتون تربیه اطفال علماسی «مکتب شاگردلرنک (بالارینگ)
تہنلری سلامت بولو ایچون اویون الزمدر؛ تدریسات ابتدائیدہ
اوقی یازا بلو قدر اوک وبلکہ آرتغراق اویونتکدہ اہمیتی باردہر؛
قرائت معلمی، املا معلمی شیکلی وشول درجہدہ اویون معلمی دہ
لازمدر» دیرلر.

فضائل اخلاقیہ وتکمالات فکریلری برلہ مدنیت دنیاسن
حیرتکہ قالدرغان اسوہ چلیلم موندن آلمش یلر تلمک «کوتہ بورغ»
شہری یانندہ نئہس اویون دارالعلمینی وجودکہ کیتورگانلر. حاضرندہ
یل صاین اول مذکور قیمتلی مؤسسہ گہ انگلستہر، گیرمانیا، فرانسه
وامریقادن مکتب اویونلری اویون نور واورہ نمک ایچون معلم
ومعلملر کوندرلمکدہدر. یاوروپا مکتبلرنده اویون، درس صیراستہ
کرمشدر. بر مکتب یاصاغان وتأسیس ایتکان وقتدہ اک اول
توشونلگان نرسہدہ، بالارینگ برگہ برگہ قوشلوب اویونلرنہ
مساعدا آچاچ باقچہلری دہ برگہ بولنودر. ہیچ شہیہ یوقدرکہ تلمک
وقتدہ، اول زمانلردہ بولای توشونمی نورغانلر ایدی. اول
زمانلرنک عاماسنہ کورہ بالا مکتب گہ یالغز اوقو ایچونگنہ بارغہ
تیوشلی ایدی. آندہ (مکتبہدہ) اویون بولماز. آلارنک فکرنچہ،
حلیم، ساکن، محجوب بولمقاق شایان تقدیر اوصاف مخصوصہ
بولوب، موگرغہ مقابل تامرلرنده جوال بر قان جریان ایتکان
اوت شیکلی ذکانگ فعالیت حرکتی، یاراماس، ناچار اشلرنی
مستلزم قباحت بر خصلت شیکلی تلقی ایتلور ایدی. اویونغہ
ہوسکار بالارنی تادیب ایتو ایچون صوغارلر ایدی. حاضر ایسہ
اویناماغانلرغہ جزا ترتیب ایتلر.

کورنہدرکہ، بو طوغورودہ تماما بربرسینہ ضد ایکی نظریہ
بار، برسینگ اہمیتسز صاناغان نرسہسینہ، ایکنچیسی آزق، هوا
(غدا) قدر اہمیت برہ. شول ایکی توری اصول تربیه مروجلرنک
حسن نیتلری طوغوروسندہ البتہ شہیہ کیلمیدر؛ یالغز اولگیلرنک

بالارغه اوخشامازلق روشده تریه کوروم سیبلی بولسه کیرهك .
مین باشقه بالار کیک هیچ بر اویناغانمی بلیم وهیچ خاطرله میم .
بناعلیه بالالکنگ اول ذوق حیاتدن محروم بولووم مینی اوزاق
وقتلر قایغو ایچنده قالدرمشدر .

استوارت میل وفات ایتکاج ، مشارالیه خاطرهنه باغشلاب
یازدیغی مقاله سنده اسپنسر : « بو فیلسوفنگ بتون حیاتده بوشقه
عمر (یعنی کچکنه وقتدن اعتباراً اوق) اوزدرغانلغنی هیچ کسمه
کورمه مشدر » دیمشدر .

بالانی صرف دماغدن (میدن) عبارت دیب ایسه بله وو آلا رنگ
یالغز عقلی قوتلرینگ اوسو وینه گنه طرشو طوغر و تو گلدر . فی الحقیقه
انساننگ نامین معیشت ایتووی حیات قازانووی معنوی قوتلرون
تریه ایتووینه باغلو بولغانلقدن هر بر کشی بالارون بتون معناسی
برله آدم ایتمکن زباده عالم ایتمک هوسنه توشمشدر . فقط شونگ
ایله برابر اونوماسقه بیک و بیک تیوشلیدرکه حیات : بر جدال
دائمی دن عبارتدر . اول حرب اجتماعی (اجتماعی صوغشقه) غه
وقتنده حاضرله نگان وجودلر مغلوب (بیکلگان) ومضمحل هم بریشان
بولورلر . حاضرگه قدر هیچ بر آنا غه یولو قدام که میکا « اوغلمز
درسنده یاخشی بولغانلغنی شیکلی ، اوینودهده ماهر ، گوزل یوری
ویاخشی آتی ، حرکتکه میال » دیمش اولسونلر . نیندیگنه بالانگ
بولسه بولسون آتا یا که آناسی برله کور شوب سویله شدم ایسه :
اوغلینگ عقلینی ، ذهنینی ، اوتکونلک وزیره کلسی ماقتی باشلی ،
یادلی ، یادلی وهیچ بر یوقلامیچه بولسه ده صنفنده برنجی بولغانلغنی ،
قولندن کتاب توشمه گانگن ، اوینو غه ایله نوبده قاراماغانلغنی
سویلهب آنی افتخار مقامنده ذکر ایتدر .

خلاصه : شونی غنه ایتورگه تلمکه : فکر و بدنتی متوازن بر
صورتده اوسدرامه گان وجودنگ نشوونماسنی ایجاب ایتکان عملیات
بدنیه که اهمیت بیرلمسه دماغنگ فعالیتنه بدل اوله ره ق تهنده اوسو
توقتالور . قاتوب قالور ومونگ مضرتی ایسه بیک تیز کورلور .
کیگ بر باقچه سی یعنی بالارنگ سر بستجه قوشلوب برگه
برگه اوینولرینه بر میدان - اورنی بولو نماغان بر مکتبنگ زنداندن
هیچ بر فرقی یوقدر . ایرته دن کیچکه قدر دورت دیواری آراسنده
قویاش یاقتی سندن محروم ، بوزوق بر هواده یدی سیگنر ساعتلر
یابلوب اوتورغان بالار فکرآ ، بدنآ کیره گی قدر اعتلا ایته آلماسلر .
موندی بر حیات کیچرگان ، حرکت و فعالیتدن محروم ایتولگان
بالارده قلبنگ فعالیتی آزادیار . قاننگ یوروشنده آقرنلق عارض
بولور . قلبنگ ، حرکتسز ، طورغون قالووی ایسه البته بیک کوب
آورور غه سبب بولمقده در . ضعفکه اوچراغان بر قلب حال سکوتده
بولونغان اقسام عضویه غه کیرهك قدر قانتی پیره آماز . حرکتسز -

لیکن افعال تنفسیه ده ضرر کوره . قانتگ مولد الحموضه سی
اورته بدل اوله ر ق حامض فحیمی آرتار . شولای ایتوب حل و بلع
ایتولمگان ترسبات فکر و بدنده حس اولنه چق درجه ده بر آرغانلق
- یالقغانلق حاصل بولور . بوبالارنگ کوبرهك قسمنی چاخوتقه غه ،
تورلی سگر خسته لقرینه مستعد بولورینه باعث بولور .

الک طبیعی ادمان اویندر ، بالخاصه مکتب اوینولریدر .
اویوننگ تأثیرات معنویه سنه کیسهك : بالا اوینون برله بیک کوب
اخلاق اوصافییه نی اکتساب ایتدر . جسارت واعتدالی ایسه البته
آرتور . نفسی مدافعه ایتوگه کونهر اویره نور . - اوزنده تشبث
فکری اوینور . حریتنگ ، حق وعدالتنگ نی بولغانلغنی اوینونگ
قوانین اویره نور .

عبد الحمید المسلمی .

شعر:

بل یه شلکننگ قدرن!

بر مینوت، آئی حتی که یل باری جیل کوک اوته،
اونکان اش، سوز باری آتار، آتقان اوق توسلی کیته.
نفسی صرخوا بنده لرده، ایتنگه، صالوق تلی،
اما صالوق کیلمی قایتوب؛ قورقنچ «اجل» کوته...

بهس شولای بولغاچ زمانلر، بل اوزک یه شلک چاغن،
«اوتدی عمرم بوشقه» دیب یغلاما، قارتایغاچ طاغن
بل! . یکت چاق برگنه، اول «گل» بیله تیز شیکه..
یور، کین، اشله موافقلا ب زمانتک یورشینه.
دنیا سن تیتیر!.. راحتلن کور مالورلقتک یه من،
سوی، سویلده یه شلککنده بل محبتنگ ته من...
یه شلکک اوتکچ سینگ «پیت» جیورلور، قارتلق باصار،
آچماغاچ یه شلکده ایرکک، قارتلغکنده کم آچار؟! .
«توکه» .

انرجانه . اوشبو توبانده یازبلاچق سؤالریمز گه «شورا»

مجلسنده لطفاً جواب بیروگرنی توبایچیلک ایله اوتته مز:

(۱) شو «أترك هاهنا الصهبأ تقدأ

لماو عدوك من لبن و خمر

حیات . ثم موت ، ثم بعث

حدیث خرافة یا ام عمر»

بیتی کمکنکی، نیندی مناسبت برله ایتمگن و نی معناده؟ (۲) «لایدن»

دارالفنوننده پرافیسور دوقتور ر. دوزی نگی، عبدالله جودت قلمی

ایله ترجمه قیلنغان «تاریخ اسلامیت» اسملی اثرنده، ۶۸ نجی

صحیفه دن باشلاب تقریباً «مهتدی لرننگ حبشستان غه برنجی

هجرتدن سوگره حضرت محمد علیه السلام بر یالغزی دیه رلک

قالدی، وضعیتینی سوگدرجه ناچارلاشدقندن سوگره اشراف مکه

برله بر ائتلاف عقیدینه مجبور بولدی. آلا ایه اوز طرفلرندن

صرف سیاسی بر سبب ایله «لات»، «عزی» هم «منات» دیگان

صنملرننگ محمد علیه السلام طرفندن «آله» طانلونی تکلیف ایتمدی.

قبول اولندقده حضرت محمد عه م نی رسول خدا دیب طانیچقلمینه

وعده بیردیله. محمد علیه السلام ده آنلرننگ تکلیفلمینه رضا بولدی

هم «افرأیتم اللات والعزی و منات الثالثة الاخری تلك الغرائق

العلی ان شفاعتهن لترتجی» آیتلرینی حاوی ۵۸ نجی سوره نازل

اولدی. مذکور سوره نی پیغمبر، اهل مکه گه او قوددی، محمد علیه

السلام مظفر اولغان ایدی اما بو مظفریت برابرینه ایک صمیمی،

ایک مقدس قناعت وجدانیه سینی فدا هم دینینک بالذات پرینسپینی

انکار ایتمک ایدی» دییوله در.

مذکور کتابده یازلغان شو واقعه، مؤلف طرفندن درست

حکایه قیلنغان می، ئله واقعه باشقا چاراقی؟ هر حالده اوشبو واقعه نی

هم مذکور آیتلرنک ترجمه لرینی آچیغراق یازسه گز فائده دن خالی

بولماس ایدی.

جلال الدین بیکتاشف . محمد سعیدجان فخرالدینف .

سوراه: (۱) بو بیتلر، حشر و نشرنی انکار ایتمچی بر عرب

طرفندن سویله نگانلگی معلوم. شهرستانی «الملل والنحل» ده،

محمود الالوسی «بلوغ الارب فی احوال العرب» اسملی اثرنده «قال

بعضهم» دیب گنه تعبیر ایتمه لر. بیتلرنک مضمونلری: «کوتاجک

سوت برله خمر گه اشانوب بو کونگی شرابنی آرت غه

قویوب بولمی، ترک بولوب یورده شوندن سوگ دنیادن کیت، بر
آز وقتلر اوتکچ دخی، ده ترلوب یوری باشلا، بو اصلمز بر فرض»
دیلمکن عبارت . حشر و نشرنی انکار ایتمچی عربلرنک شوشی
مضمونده غی سوزلری قرآن کریمده ده حکایت ایتمه در. (۲) «تلك
الغرائق العلی و ان شفاعتهن لترتجی» نگی مضمونی: «اوشبو
لات، عزی، منات اسمنده گوزل یگنلرنک الله حضورنده شفاعتلی
مرجودر» دیلمک بولادر.

بعض بر عالملر و نی طوغری کیسه، نی ایشولسه شونی

کوچروچی مؤرخلر: «رسول الله، کعبه حضورنده و النجم سوره سینی

اوقوغان ایدی، شول وقتده، افرایتم اللات و العزی و مناة الثالثة

الاخری، آیتینی اوقوب بتروگه، شیطان طرفندن القا قیلنو سبیلی

اوزی بلمگانی حالده رسول الله حضرتلری «تلك الغرائق العلی

و ان شفاعتهن لترتجی» دیب اوقوددی، سوگندن بو ماجرانی

جبرائیل فرشته رسول الله غه بلدوددی و رسول الله بیک قایغردی،

بو خصوصده رسول الله نی تسلیه قیلو ایچون آیت ایندی و مذکور

جمله، شیطان طرفندن تلقین قیلنو سبیلی گنه اوقولغانغی شوشی

آیت برله اعلان قیلندی» دیب باطل بر حکایت یازار ایدی.

دوزی ایسه ینه دن بر درجه آرتدروب، مذکور جمله نک آیت

بولوب کیلگانلگینی حکایت ایتمه در. شولای بولسه ده بو طوغروده

غی عیب دوزی دن یکره ک اوزم نگی مفسرلر مزده و مؤرخلر مزده در.

مفسرلر و مؤرخلر شوندی بر حکایت روایت ایتمکندن سوگ شول

حکایت سندلرینی انتقاد ایتمه دوزی و طیفه سی توگل .

رسول الله «و النجم» سوره سینی اوقوب بترگاتدن

سوگ سجده قیلدی، اوشبو واقعه ده حاضر بولوب طور و چسی

مسلمانلرده مشرک کرده سجده قیلدیله (۱). بو قدرسی ثابت. امام

بخاری مونی «جامع الصحیح» ده روایت ایتمه در. مونده مشرکلرنک

سجده قیلولری، الاهلری حقنده مدح جمله سی ذکر ایتمه گه دلیل

بولما می. مشرکلرنک سجده قیلولری سوره نگی بلاغیتنه مجذوب

و مسخر قالولرندن بولور غه ممکن. عربلرده بو عادت بار ایدی .

سوزنک قسقه سی شول: مشرکلرنک الاهلرینی مدح ایتمه «تلك

الغرائق العلی و ان شفاعتهن لترتجی» جمله سی رسول الله طرفندن

اوقولغان بولو قصه سی بتونلای اصلمز و موضوع بر اکیه تدر .

مونگ اصلمز بولا چغن قوری عقل برله گنه ده بلور گه ممکن. چونکه

شیطان طرفندن القا قیلنو سبیلی شوندی جمله لرنک اوقولو احتمالی

درست کورو «و حی» گه هم ده رسول الله غه اشانچنی بترودر. شیطان

(۱) «نور الیقین» اسملی اثر صاحبی «بو واقعه ده مشرکلرنک سجده

قیلغان بولولرینه دلیل یوق» دیب فاحش صورتده یا گلش سوز سوبلی.

بو یا گلشونک سببی صحیح بخاری نی یاخشی قاراماویدر . ر. ف.

یولینه قول صوزماوی، کشی آندن مال یاردمی کورمه‌دی» کبک سوزلر کوچرلورگه تیوش ایدی. نیده بولسه سز کوچرگان سوزلرده بز آ کلاماغان بر نرسه بولورغه کیرهك. (۳) الوغلرننگ ترجمه حالن یازووکردن بیوک ممنونمز. فقط الوغلرننگ ترجمه حالن یازودن الوغ مقصود الارنگ یاخشی حاللرندن اوقوچیلرغه اورنهك بیرو بولسه کیرهك. الارنگ سارانلق کبی ناچار حاللرن کورگازودن هیچ کمه بر فائده بولماو برله برابر الوغ بر آدمنی اولگانندن صوگ عیبن سوبلهب رنجتو بولمی می؟. اوشبو سؤلرله «شورا» مجله علمیه‌سنده جواف یازلونی اوتتم.

امام نور احمد اشمیف.

شورا: ۱) مذکور سوزلر اصمعی‌نگ سارانلغینه دلیل ایتلوب کیتورلگان نرسه لر توگل. آنک سارانلغی مشهور هم‌ده امر واقع. بو حال آنک معاصرلری و اوزینگ دوستلری و یاقنلرینک شهادتلری برله معلوم. مذکور سوزلر ایسه باری سارانلغینک نتیجه‌لری، فرعلری ایتلوب‌گنه کورساتوله‌در. (۲) مونک جوابی اوتکانه‌گی جواب. امر واقع، امر معلوم قاشنده‌احتمال فلانلر، لم لا یجوز ولا نسللم لرنگ قوتلری یوق. بز کوچرگان نرسه‌لرده آ کلاماغان نرسه لر بولور اما بزنگ یازغان نرسه‌لرمزنگ درست بولوب بولماوینی بله طورغان یول باری برگنه. اولده الوغ عالملرنک یازغان نرسه‌لرنی تیکشرو. (۳) ترجمه حال یازودن مقصود بره‌ونک یاخشی حاللرنی گنه یازو توگل بلکه اولچه‌وگه اوطوروتوب‌ده بتون بازار خلقنه: «مونه کورکتر فلان بود وفلان قاداق بولدی، شونی اونوقا کتر، درست خاطرله کتر!» دیمکدر. یاخشی حاللرنی گنه یازو آنسی ترجمه حال یازو توگل بلکه مناقب یازو و ایکنچی عبارت برله ایتسه‌ک مداحلق قیلو، مداهنه ایتو بولادر. مونلرنی بربرینه قاتشدررغه یارامی. مونلردن اولگیسی الک زمانده «جرح و تعدیل» علمی دیب یورتوله‌در ایدی. فلان کشی یالغانچی، فلان کشی افتراچی و یوقنی سوبله‌وچی، فلان کشی دجال، فلان کشی منافق دیبو قینلندن سوزلر سلف عالملری آراسته بیک شایع ایدی. الوغ محدثلردن بر ذات اوزینگ اثرنده نماز اوقومی، آراقی ایجه طورغان عالملرنی حیوب یازغان. مونک شوشی اشینی عیب ایتوچی بارلغنی بلمیمز. اصمعی، اوزینگ سارانلغینی یاشرمی بلکه شونک برله ماقتانا طورغان آدملردن ایدی. احمد بایغه کوره بز اصمعیلر، جاحظلر، ابوعبیده‌لر، ابو حنیفه و مالکدر، شافعی و ابن حنبلر، سعید ابن المسیب و زهریلرنی یاخشیراق و درست‌رهك بلهمز.

القاسی سبیلی «تلك الغرائق» دیب اوقولو درست بولسه، شیطان القاسی سبیلی اوقولغانلغنی بلدره طورغان جمله‌نگ اوزی شیطان القاسی سبیلی اوقولماغانلغینه کیملر کفیل بولادر؟. بو تقدیرده «الله‌تعالی امرلرنی تبلیغ ایتوده پیغمبرلر معصوملردر» دیگان اعتقاد اوز اوزندن یمرلو لازم کیلور. پیغمبرلرنک معصوم بولورنده اسلام‌غه منسوب بعض بر مذهب صاحب‌لری نزاع ایتسه‌لرده بو نزاع، الله‌تعالی امرلرنی تبلیغ ایتو خصوصلرنده توگل بلکه آندن باشقه اشرده‌گنه. یوقسه شریعتی تبلیغ طوغروسنده رسوللرنک معصوم بولورنده بتون اهل اسلام متفق‌لر.

♦♦

طربسکی. «تعصی الاله وانت تظهر حبه هذا العمری فی الفعال بدیع». «لو کان حبک صادقا لاطعته ان المحب لمن یحب مطیع» دیگان بیک مشهور عربچه شعر کیم طرفندن سوبله‌نگان؟ بعض کشیلر مونی امام غزالی‌نگ دیلر. شول سوز درست می. ادبیات سوپوچی.

شورا: امام غزالی‌گه منسوب بعض بر شعرلر بولسه‌ده آنک شعرلری بیک آز. هم‌ده ضرب مثل اورنده یوررلک و تمثیل قیلورلر شعرلری باردر دیب بلمیمز. ابن شاکر الکتبی، «فوات الوفيات» ده بو شعرلرنی ۲۳۰ حدودنده وفات بولغان محمود بن حسن الوراق‌غه نسبت ایتدر. بو آدمنگ شوشی قییلدن باشقه شعرلری ده بار. (ج ۴ ص ۲۸۵).

♦♦

اورسکی. اوشبو سنه ۲ نچی عدد «شورا» ده اصمعی‌نگ، اوزینگ مخلصلرینه سارانلق برله نصیحت و مشورت بیروینه آنک «اگرده ته‌ملی آتیسکتر کیسه، معده‌گه آورلق بولماسون دیسه کتر آچغوب آشا کتر!» دیگان سوزلرنی دلیل ایتوب کورگه‌زله. اما بزگه کوره آنک بو سوزلری حفظ صحت جهتندن سوبله‌نگان سوز بولوب ایگ جوهرلرده اوشبو نصیحتلر بوینچه اشارغه تیوش. شولای بولغاچ آنک بو سوزلری نی جهتندن سارانلق برله‌ن نصیحت بولا؟. (۲) شولوق سارانلق برله‌ن نصیحتته جاحظ‌نگ اصمعی حقتده «مریدلرینک جواینه قارشو بولای یارامی اسراف ایتمه کتر، دولتنی قورصاقغه تلف قیلماکتر! مین قوری صاری برله‌ن گنه قناعته‌نه» دیب ایتدی دیه روایتی ده دلیل بوله آلمسه کیرهك. احتمال اول ساران بولدقندن شولای عمر کیچرگاندر، لکن هر حالده ساده توروب سارانلقغه دلیل بولوب بیتسه‌کیرهك. بزچه آنک سارانلغینه «مونه اول حالی جیته توروب خیرات

ادبیات:

طبیعت قوچاغنده.

ئەنە كوز آدیگزده طبیعت طرفندن یاسالغان بولون. بولون
اچنده، قدرت قلمی برله بورغالاندروب - بورغالاندروب سز لغان
سز قدن كموش شیکلی صاف صو آغوب یاطاتا. بولوتنگ قویاش
چغش یاغنده، تورلی قورا و چیه آغاچلری برله اورتولگان طاو
طورا. شول طاونگ توبه سندن بتون بولون اچی، اولهن و چه چكەر
آراسندن بورلا - صارلا یورگان صو یولی بارسى ده اوچ توبنده گی
شیکلی كوز آلدنده طورا.

بو بزنگ آولمزنگ بولونی - جنتی . . .

چه ینگ حساسز تورلی اولهن و چه چكەر برله ییزه لگان،
آغاچ و چه چكەردن چقغان خوش ایسلر برله آققغان، ایس
کیتکیچ یه ملی بر کونی ایدی. کوكده گی قویاشده اوزینگ قزولغن
آزایتوب آقرن - آقرنغه كوك چیتته یاقناشا، آنک صاریغه مابل
قزغلت نوری مینم قارشوداغی طاونگ کیک کورگه گینه توشوب
آنک عظمتن طاغی ده آرتدرا توشکان ایدی. تورلی اولهن
و چه چكەرنگ آراسندن بورلا - صارلا یورگان کچکهنه گنه صوقاق،
مینى، طبیعت قولی برله یاسالغان شول طاونگ ایته گینه کیتروب
چغاردی. بولون و طاو ایته کورنده گی اولهن و چه چكەرنگ خوش
ایسلری، طالغنه ایسکان ایکندی آدی جیللری برله مینم بورنیمه
کیلوب بهرله باشلادی. ایندی مینم اوزون کوننگ قزولنی برله
ئلسرهب بتکان وجودم، عذابلانغان روحم، آریغان عقلم بارده
قابات جانلانا باشلادیلر. گویا یلار بوینچه اوستمده یورگان اور یوک
طاشلانغان کبک بولدم. جیگه یدم بتون وجودمده راحتک، روحمده
شادلق، عقلمده ده ئەلله نیندی بر اوتکر نیکلیک سیزله باشلادی.
حکمی بتون ایلگه یورگان، دانى و شهرتی بتون جهانغه طارالغان
شوکتلی پادشاهنگ آلتون برله مزین تختنده اوطورغانی کبک،
مینده، طبیعت قولی برله یاسالغان، بتون ئەیله نەسى خوش ایسلی
آغاچ و چه چكەر برله اورتولگان طاونگ اینگ بییک بر بیرینه
منوب آدم. مونه حاضر بولوتنگ بتون منظره سی، اولهن
و چه چكەرنگ آراسندن آلارنگ خوش ایسلرینه مانجیلوب،
بورلوب - بورلوب یورگان صو، مینم آدیمه صوزلوب یاتدی.
اطرافمده غی آغاچلر، اولهن و چه چكەر مینى سلامیلر، مورتک
و چامبوت اوله نلرندن چیقغان تەملى خوش ایسلر مینى صیلیر،
میگا جان اوردر. ایندی مین بتون وجودمده راحتک حس ایتم.
ایندی روحم شادلانا، بتون نیرۆالم توزله، جسملر اوتکرله نه.

نا معلوم. مینم سؤالم یاخشی آکلاشماغانغی ۳ نجی
«شورا» ده یازلغان سوزلردن معلوم بولدی. شونگ ایچون سؤالار مینى
یا گدن یازام هم جواب بیرلونی اوتتم:

(۱) اسپاس اویه زنده گی تاتارچه نی برده بوزمیچه صاف
«تورکیچه» تاتارچه سویله شه طورغان یانباقتی، ئەجمهر، کیک،
رجب، طاش ییلگی اوللری چندان ده بلغار مسلمانلری نسلندمی؟
(۲) آلارنگ بلغارلقنی دعوی قیلولری درستمی؟ (۳) اسپاس اویه زنده
موندن باشقه ۲۵ لهب، مثلاً: دورت «صالمان»، قامقا، «اورگه آغار»
چاللی، آلیار، کیتنجی، صوقصو، قارامال، «اوج الکی»، بورنای، تاقنل،
باللی کول، جرنکول، موکی کول، قچتقانلی، تیگه زلی، بیکتیمر کبی
بارتلی روسچه قاشتروب، میشه رچه سویله شه طورغان میشه اوللری
بار. اوزلری اسپاس اویه زنده بولسلر ده صاف تاتارچه سویله شه بامیلر.
(۴) بو میشه رچه سویلی طورغان اوللر ده غی میشه لر کم نسلندن؟
بو میشه رلک آلا رغه قایدن کیلگان؟ (۵) یاخود آلا ر اسپاس
اویه زنده گی صاف تاتارچه نی بوزمی سویله شوچی و اوزلرن بلغارلق
دیب دعوی قیلوچی بیش اول بلهن بر نسلندمی؟ (۶) بر اوک
نسلدن بولسلر، نی اوچون سویله شورلنده جیر بلهن کوك قدر
قدر آیرما بار؟

مینم سؤالار مینى اوزگارغی، نیتمی باصوغزنی اوتتم. یوقسه
مسئله نی طاغی آکلامادق دیه باشلارسز. «شورا» ده بو سؤالار گده،
جوابلر غده شاید اورن بیرلسه کیره ک.
معلم عبدالله شعبانف.

شورا: هر بر فرد و هر بر قبیله و اوروغلر اوز نسللرینه
نسبت ایتلو حقنده «امین» سانالار. حتی اشلرنی بیك دقتله و چی
صودینی اسلید اوتیلر ده، جوابچیلرنگ مین باشقرد، مین تورک،
مین روس، مین جواش . . . دیگان سوزلرینه اشانلر. و دلیل صورامیلر.
اسپاس اویا زنده گی تورکیچه سویله شوچی هم ده اوزلرینگ بلغار
تورکلرندن ایکانلکلرینی دعوی قیلوچی خلقلر، بلغارلر نسلندن
بولود بر مانع ده کورلمی. اما میشارچه سویله و چیپر ره زهن،
پنزه، تامبوف غویر نالردن کو چوب کیلگان چن میشارلر بولورلر.
اوقا، سامار غویر نالر نده تیتارلر برله میشه لرلر قوشلوب اوطورغان
اوللر کوب. بیك کوب یلردن بیرلی برلکده طورسه لرده تلر نده
همیشه ده بر آز آبروملق بولادر.

سيزله باشلادی. قسقهسی، موزیقانگ بیرگان تأثیر برله تگری
تعالی ننگ قدرته، انک طبیعت عالمنده گی قوتینه ایسم کیتوب، بتون
دنیا می اونو تدم.

کیچکی طن هوانی یا گفرا توب، مؤذن یهستوگه آذان اوقی.
اطرافمده گی بتون نرسه اوزلرینک «رب» لرینه سجده گه کیتکان
کبی بولدیله. مین ده طاو آستنده گی قدرت الهی برله چلطراب
آغوب یاتا طورغان جیشمه صوی برله یووندمده، تگری تعالی مه
سجده گه یغلم. «الله اکبر!».

ق. ر. «دوصای».

سورا. بیک یاخشی ایتکانسن. طبیعت حضورنده حیران
ومبهوت قالو دعواسینی اثبات ایته طورغان نرسه. طبیعت خواهجه سی
حضورنده سجده قیلودر. سجده ننگ لذتلیسی شول. قرآن کرینک
طبیعتی فکر لهوگه دعوت قیلوی بوش غه توکل.

مستوره خانم ننگ سؤلرینه جوابلر

VII

موندن اون سیکر یلله ننگ بر قارت آبصطایدن سبق اوقودم
قدیمچه. اول وقنده معلوماتلی معلملر یوق ایدی. البته حاضرگی
طوتاشلر بختلی دیب صانیمز. درست حاضرگی زمانده خاتون
قرلرغه مخصوص مجلسلر گه بارامز. اگرده جمعه وعید نمازلرینه بارو
عادت بولسه ایدی بیک رضا بولوب بارر ایدک. البته افندمز
طرفندنه منع بولماسه کبرهک.

ماهرور شفیووا. «پاولودار».

VIII

برنجی سؤلگه: یوق. چونکه، دین تبلیغ ایتولو مکتبلر
ومدرسه لر، مسجدلر هم ده عالملر طرفندن سویله نگان وعظلم
آرقلی غنه بولورغه ممکن. حالبوکه روسیه مسلمانلری اسلامیت
قبول ایتکاندن بیرلی خاتون وقرلر اوچون آلا رنک ایشکلری بیکلی
بولغان کبک اوزمز گه مخصوص شوندی اورنلرده حاضرله نمهدی.
شونلقدن بز، «دین» حقنده هیچ بر نرسه ایشه آمادق. شونک
آرقاسنده طوریدن طوری کتاب، حدیثدن فائده لنورلک کوچلردن
ده محروم طوتولدق. قایسی بر خصوصی اورنلرده اوقوب یورگه.
لگانلر مز بولسه ده آلا رغه آنده «دین» دن بیگه ک لله نیندی
خرافاتلر، اکیه تار، قلقلردن بحث قیلغان نرسه لر گنه چه ینه تدیلر.
ایکنجی سؤلگه: تبلیغ قیلونا دیب له یتوی چیتون. درست،

حاضر مین اطرافمده گی بتون نرسدن لله نیندی معنلر آ کلیم.
اوزغان و کیه چک حاللر ننگ بتون کارتینه لری برهم - برهم انتظام
برله کوز آلدیمه ترله لر.

ئه نه اوزینک صوکنی نورن بتون بولون اچینه تاراتقان
قویاشده، حاضر طاو آرتینه یه شر نه. مونه، مین اوطورغان طاو،
اول طاو صرطنده گی آغاچلر، بارده شول یه شر نگان قویاشنی
سلامیلر کبک کورینه. ئه نه بولون اچنده بورلا - صارلا یورگان
صو بونده گی آغاچلر آراسندن ایشتلگان قوش طاوشلری ده،
شولوق طاو آرتینه یه شر نگان قویاشقه لسان حاللری برله اوزون
اوزون مدحیلر سویلیر کبک سیزله. ئه نه حاضر ایکنجی یاقدن
کیچکی حیاتنک یول باشچیسی بولغان آی، و قار برله گنه اوزینک
یاقی و طولی مهابت بیتن، بیر یوزینه کورسه تدی. اول ایندی - بیر
ئوزنده بولغان حال و حرکتلر گه طافی ده طوریدانراق قارارغه
تله گان کبک کوک یوزینه کوتارله باشلادی. دیمهک، حیاتنک کیچکی
بولمی باشلانا...

کوک یوزی آچق، واق یاقتر تقچلرده بر - بر آرطلی چغوب
کوکنی بیزی بارلر. هواده طنچ؛ کیچنک راحت و یومشاقغه
ایسکن جیللری، شفقتلی آنا شیکلی اوزینک قوچاغینه آلا هم
یومشاقغه ایتوب بیتلر نی صپی. شول صاف و یومشاق هواغه
قاتناشوب بولوتنک هر یاغینه ساحلگان تورلی آغاچ و چه چکه لر ننگ
خوش ایسلری ده، اچکه کرگان صاین کوکره ک کیک بر صولش
آلا. ممکن قدر آنی کوکره ک یوتوب قالاسی کیه. مونه، کیچنک
بولغان غنه کوتوب طوزوچی کولده گی باقالرده برهم - برهم بر
برسی برله خبر آلوشا باشلادیله. طبیعت طرفندن یاصلغان موزیقاجی
قوشلرده اوزلرینک یه ملی و موکلی آوازلرن کویگه سالورغه
کرشدیلر، چات - چوت صایریله. بولوتنک آرغی یاغینه تون
قونارغه ییهرگان آطلرده، سپره ک - سپره ک گنه کیچکی طن هوانی
یا گفرا توب کشته بیه رله. آول اچنده، تورلی اورندن قرلر ننگ
طوقماق صوقغان کویله ری ده موکغه بولوب ایشته، طاغن آول
اچنده می، قایده در، «اسکر پیکه» ده «قارا اورمان» کوی کویله نه..
طبیعت کوچی برله اشله نگان، اوستی اوله ن آغاچلر برله قابلانغان
حسابسز تورلی توسده گی چه چکه لر برله ییزه لگان طاونک خوش
ایسلی اوله نلری آراسنده، شول موکلی اسکر پیکه طاوشن ایس کیتکچ
ذوق برله طسکی باشلادم. موزیقا دیب ایتکان نرسه ننگ آدم
بالاسیه معنوی جان آزوگی بیروون کم اسکار قیلور؟... منه حاضر
آنک موکلی طاوشی، کوکمننگ ایک تیرهن ییرلرینه قدر بهرلدی؛
طویغو حسلمننگ ایک نچکه ییرلرینه قدر باروب صوغلدی؛ بتون
قان طاملرم بونینچه یوگروب، بتون اعضالرده راحت و حیالک

مجالس یصاب اش کوررگه اختیار بیرماولرندنگنه کیلگان بر نرسه بولوب، علمدن لذت آلو درجه لرینه آشارلق اختیار بیرسهر، شونگ اوجون بزنی عیله ب کوکلرنده کونچیلک آصراماسالر، بزنگ غیبتلی جای مجالس لر مز کوز آچوب یومغانچه یوغالوب بته چک .

«که کری یلغه» ده قزلر مکتیبینک معلمه لری :

مکره خیر ووا. عندلیب ماملین.
زینب مسعودی. فاکه ماملین.

تلچیلر دقتینه

اوشبو سنه ۳ نچی عدد «شورا» ده احمد تاج الدین افندی، «تلچیلر نظر دقتینه» دیگان مقاله سنده ئه تهردر: «باطر ۱۳ نچی عدد «شورا» ده صورالغان «کیسلی» بلهن «گورکی» سوزلرینه تورک- تاتار تلندن معنا تابوب بیره آلماسمزمی» دیوب. بن ئیسه شوکارغه جوابا تو باندگی سطرلری یازام: بزده - صحرا تورکر نده، «کیسلی» بلهن «گورکی» سوزلرینک اوکاشا (۱) معنالی بار؛ لکن عوام خلقی قاشنده بعض وقتده اعتبار سزلقدان آلماشب یوری تورغان چاقلریده بولا. اصل معنارن آغان شاقته منه توبه نده یازلغان روشچه بولا: «بوکون بزنگ قمز آشچی» Сегодня нашъ кумысь кислый دیگان سوز بولا. ئیکنجیسی: «داریارنک گووی صورتاڭ بولادی دهیدی» Говорятъ, что мор-скія воды имѣють горкія вкусы. آ گلانا. واقعا، «آشچی» بلهن «صورتاڭ» سوزلر اوکاشه آلب قاراغانده ده، بریسنان آ گلانغان معنا ئیکنجیسنان آ گلانغی؛ هم یوقا ریده کورسه تلگان شیکلی، «آشچی» سوزی «کیسلی»، «صورتاڭ» سوزی «گورکی» دیگان سوزلرینی آ گلانا.

علاء الدین مامیکوف، بریسنوغور کوروسکی.

(۱) هر بریسن باشقه، باشقه.

ناشری: «محمد شا کر و محمد ذاکر رامیفیلر».
محرری: رضاء الدین بن فخر الدین.

حاضرگی مطبوعاتنگ کوبره ک قسمی «خاتون وقزلر مزی ایرلر شیکلوک او قوتورغه کیره ک، بزنگ ترقی ایتوموز شوکار باغلانوب طور، خاتونلر مزی شریعت طرفندن بیلگوله نگان حقوقلرینه تیولما سون، خاتون وقزلر مزاو زلری ده آوز آچوب یاتورغه تیوش توگل» کبک سوزلرینی شاولیلر. بوشاولولر ایسه خاتونلرغه خطاباً بولیچه بلکه خاتونلرینی، نی اشله تسه ک آاردن کوبره ک فایدله نورگه ممکن بولو حقتده ایرلرنگ اوز آرا کیکاشلریکنه بولوب چغا «صارقلرینی آزارغه بیکلهب آصراماسقه بلکه ایرکنلکگه بیاروب بولونرده آشاتورغه کیره ک، آلا ر سیمز هم کور بولسهر آلا ردن آرتراق فایده ایته آلورمز، شریعت نقطه سنندن قاراغانده ده حیوانلرینی بیکلهب آچ اصرا و تیوشلی اش توگل، اگر آلارنی آزارلردن چغارساق اوزلر وک بولونلرغه چابوشورلر» دیگان سوزلرنگ، صارقلرغه مناسبینی توسلی بولسه، مطبوعاتده غی سوزلرنگ بزگه بولغان مناسبینی ده شونگ توسلوک بولغانلقدن مونی ده جن هم درست «تبلیغ» دیوب ئه تهرسی کیلمی. «خاتون قزلرنگ او قو هم دین اوگره نولری عملا اشله نگان اورنلر، بارماق برله گنه سانالا طورغان قزلر مکتیبلرینک اچنده گنه بولغانغه آلا ر صفر درجه سنندن اوته آلمایان کبک آنده او قوچیلر مز هم مطبوعات قاراوچیلر مزده شولایوق آزابولغانلقدن پرده لر، قاراولر آستنده قلقده یاشاوچی بیک کوبلر مزینگ «بزگه اسلام دینی تبلیغ قیلوچی بولمادی» دیرگه حقاری قالدی دیوب ئه تهرگه بازامز.

اوچنچی سؤلگه: ایرلر اوستینه فرض. چونکه، بز آلا ر کوجله وی آرقاسنده بیکله نوب یاتقانلقدن، بزگه تیوشلی بولغان «تبلیغی» ایرکن دنیاده کوکلری تلگان قدر ایرکنلهب یوروچی ایرلر آقتاروب کیترمه سهر، بولمه آرتدن باشقه اورتنی کوره آلمایان بز خاتونلر، موندن ۱۳۳۵ یلار ئلک سویله نوب اوتکان سوزلرینی بیچ آراسندنمی ازلهب آلیق؟! . . .

دورتنجی سؤلگه: البته آرزو قیله مز. الله تعالی طرفندن بوله ک ایتولگان صاف بر روحنگ موندی نرسه لردن قاچو احتمالی بولورمی؟! . . .

بیشنچی سؤلگه: بیلگولی تلیمز. بزنگ مجلسلر مزی غیبت برله چایدن اوزا آلاوی ایرلرنگ بزگه شونندن ده یوغاری اوچله وده

«شورا» اورنبورغده اورن بشم کورنده بر مفقانه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-Й СТРАНИЦѢ ОБЛСЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

ابونه بدلی: سنه لک ۸ صوم، آتی آلیق ۴ صوم ۳۰ تین.
اوج آلیق ۲ صوم ۲۰ تهر بر آلیق ۸۰ تهر بره مله ب ۴۰ تهر.
چیت مملکتگه یللق ۹ صوم.

== بالالار دىئاسى ==

اسمىندە بالالارغە مەخسوس ژورنال چىقارغە رەخت ئالدى.
مىشرى خاسىردن قەبۇل ايتلە. ۱. نىچى سانى مارت باشىدىن
قالمى چىقارد.

«بالالار دىئاسى» رەسمىي، ياخشى كاغىدە، مەتبوعات عالمىدە
قىلمى ايلەن تالغان كىشىلەرنىڭ اشتراكى بىلەن چىقۇب دوام ايتەچكىدەر.
«بالالار دىئاسى» اداۋەسىدىن بۇندىن سوڭ بالالار ادبىياتىدە
داۋر كىتابلاردا چىقۇب طور اچاق بولغانىدە. يازۇچىلارنىڭ «بالالار
ادبىياتىدە» داۋر يازغان نەرسەلىرى بولسە «بالالار دىئاسى» اداۋەسى
تۇبەنچىلىك بىلەن يەرۈرلن اوتتەدەر. ياخشى تالغانلارنى تىۋىشلى قەلم
حقى يىرلۇب باسدىرلا باراچاق.

«بالالار دىئاسى» تۇبەندەگى پروگراممى بىرلە چىقۇچقىدەر:
۱- ماتور ھەم جىگىل تىلدە يازغان علمىي، فىئى، ادبىي، تارىخىي
ھەم دىنىي ھىكايەلەر. ۲- بالالار تىلىدە يازغان شەئىر و بائىمالار. ۳- جىوانلار،
مەدەنلەر، ئۇلەنلەر، چەچەكلەر، قوشلار طور سىندە بالالار آكلارلىق قىضە
ايتۇب يازغان ماقالەلەر. ۴- ملتىزدە بار و بۇلۇك اوتىكان ادبىي، شاعىر،
مىحرىرلەرنىڭ ھەم باشقەچە ملتىزگە خىدمەتلىرى تىگان زور كىشىلەرنىڭ
ترجىمە حاللىرى رەسمىي بىلەن. ۵- بالالارنىڭ دىھنلرن آچارلىق سۇاللار-
باش و اتقىلار.

«بالالار دىئاسى» سوڭ اقبۇل ايتىلغان مەروف بىر املا بىلەن
آلۇب بارلۇرغە طر شىلاچاقىدەر.
«بالالار دىئاسى» خاسىرگە سوغىش و قىتىدە ايتىلە بىر چىقۇب،
سوغىش طوقتالۇ بىلەن ايكى ايتىلەچەكىدەر.
بالالار دىئاسىنىڭ مادى جەتتى تەمىن ايتىلغان.

بەھاسى: يىلغە ۵ سوم؛ آلتى آيغە ۳ سوم؛ اوچ
آيغە ۱ سوم ۷۵ تىن.

Казань редакция „Сюем-бика“
Язлувоچун آدرىس: „Балалар-Дуньяси“

تربىيە و تەلىمگە داۋر اسجلى ماقالە «آداب تەلىم» اسجلى
رسالەدن كوچرلۇب يازغان. اول رسالە، بىك كۇب تارالغانلىقدىن
باصلمايدى. كوچرۇب يازۇ مشقىنى، التزام ايتۇچى ذاتىدن عفو
اوتتەمىز.

۵ والطور سۇرەسىنىڭ تەسىرىنى يازۇب بىباروچى اوچىتىل ائىدىگە:
تەسىر كىرنى شۇرادە باصۇب بولمى. چۇنكە انى بىك تۇرلى كىشى
اوقى. سۇ تەقاهم بۇلۇ احتمالى بار، اما اوزمىز اوقۇب قىزىق تابدۇق.
سىزنىڭ تەسىر كىرنى اوقۇ سىببى مەنۇفەدن قاشانى دىگان آدم تەسىرىنىڭ
اھمىتى بىك كۇب كىمۇدى، درجەسى تۇشدى. قاشانى حقىدە: «مۇندى
سوزلرنى بو آدم قايدىن تابا، بوسوزلر مۇنىڭ كوگىنە قايدىن كىلۇب
تۇشەدەر؟» دىب جىران بۇلۇب يۇرىدرايدىك. خاسىر نەشۇل جىرانلىقمىز
بىدى. «والطور» سۇرەسىدەگى ايتىلدىن سۇش قانالى ھەم آندەنى
سوغىش، استاتىستىكە فىئى، كارتۇچكە اصولى، بو كۇنگى آروپا مەدىنىتى،
تسىپىلىن، آىرۇپالانلەر، سو آستى كىمەلرى، پراژىكتۇر، اىلىكتۇر،
داۋرى و آنىڭ شار تالۇلرنى، ماقلا قۇتۇق دوامدە سۇيىلەگان پروكىسىلىن
دىگان مادەسىنە اشارتلىر بارلىقى آكلۇرغە تەجىب ايتىدك.

۵ بىدرا لىيات خانمەگە: مەكتۇبىكۇردە «تۇبەندەگى آدرس بىرلە
بىدرا كىر!» دىگانسىز، لىكن تۇبەندە آدرس يازارغە اونۇ تەقانسىز. آدرس كىرنى
بىلمىگىمىز سىببى بىدرا لىيات.

۱۹۱۶ نىچى يىلغى «شورا» نىڭ بىتكان نومۇرلىرى:

۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۹، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷،

۱۸، ۱۹.

بۇندىن باشقەلرى آزلاب بولسەدە بار. نومۇرى:
۴۰ تىن، پۇچۇشە ايلە ۴۹.

ادارەدن:

«شورا» نىڭ فنوار آينىدە ھەم
فىورال باشىدە چىقغان نومۇرلىرى
بىتكانىگە مەكۇر آيلەرنىڭ باشىدىن
آبۇنە قىبۇل ايتىلمىدەر. آبۇنە يازلۇ
اىچۇن آقچە بىباروچىلەرگە مارت
باشىدىن غىنە بىبارلە چىكىدەر.

«اول كون كوروشى ژورنالى» نىڭ مىشترىلرى دىقتە

خاسىرگى احوالنىڭ كىنرگان بىعض بىر مانىلرى سىببى «اول كون كوروشى
ژورنالى» نىڭ ۱۹۱۶ نىچى يىل اوچۇن بولغان آخىرى نومۇرلىرى اول يىل اچىدە
چىقۇب بىتە المادى. اول نومۇرلرنى اوشۇ ۱۹۱۷ نىچى يىل اچىك چىقارۇدە دوام
ايتەچكىمىز. شۇنىڭ ايلە بىراپ ۱۹۱۷ نىچى يىل اوچۇن دە مىشترىلر قىبۇل ايتىلەدەر.
ايسكى يىل نومۇرلىرى چىقۇب بىتۇ ايلە يا كىل نومۇرلىرى بىبەرىلە باشىلار.
شۇكارچە مەخترم مىشترىلر مۇنىڭ صىر ايتۇلرى بىك تۇبەنچىلىك ايلە اوتىلەدەر.

يىللىق حقى بىر سوم. ژورنال صوراتۇر اوچۇن آدرىس:

«Уфа, Губ. Зем. Управа, Для „Ауль конь, кюреше журналы“»

ШУРО

№ 5

МАРТЪ 1 = 1917 ГОДА.

«کتب سته و مؤلفلری»

رضاء الدین بن فخرالدین اثری

حدیث و سنت عالملری فاشنده «کتب سته» دیب مشهور بولغان صحیح البخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود، جامع ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجه، موطا مالک کتابلری حقیقه یازلغان بر رساله در حدیث علمی برله شغلله نوجیلر ایچون کیره کلی معلوماقلرده بار. ۱۳۶ بیتدن عبارت بو رساله نگ حقی پوخته سی برله برلکده ۵۵ تین.

Адрес: Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургъ.

«ابن عربی»

رضاء الدین بن فخرالدین اثری

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمه حالی حقیقه ترتیب ایلولگان بر رساله در، مونده ابن عربی نگ مسلکی واوزینه خاص بولغان فکرلرندن مهملری ذکر ایلولگان. ۱۴۶ بیتده باصلغان بو رساله نگ حقی پوخته سی برله برلکده ۹۰ تین. باش اصقلادی «وقت» اداره سنده.

«ابن تیمیه»

رضاء الدین بن فخرالدین اثری

اسلام عالملرینگ ایک مشهورلرندن بولغان ابن تیمیه نگ ترجمه حالی، مسلکی و فکرلری یازلغان ۸۱۴ بیتک بر اثردر. حقی پوخته سی ایله برلکده ۹۰ تین. هر بر مشهور کتابچیلرده ساتلور. باش اصقلادی «وقت» اداره سنده.

ابن بطوطه ننگ

دشت قیچاقده سیاحتی

مترجمی: رضاء الدین بن فخرالدین

بهاسی ۵۰ تین. پوخته ایله ۵۶ تین. باش اصقلادی «وقت» اداره سنده.